

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІНАНСІВ, ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТА ТУРИЗМУ
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Очна форма навчання, 4 курс

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему

«Розвиток україно-канадського двостороннього співробітництва»

401-ФМ 17185 КРБ

Розробила студентка гр. 401-ФМ

___.__.2021 р. _____ А.С. Сорока

Керівник дипломної роботи

___.__.2021 р. _____ Н.В. Безрукова

Консультанти:

___.__.2021 р. _____ І.Б. Чичкало-Кондрацька

із міжнародних економічних відносин

___.__.2021 р. _____ Н.В. Безрукова

із міжнародної торгівлі

___.__.2021 р. _____ А.А. Буряк

із зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Робота допущена до захисту:

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин

та туризму

___.__.2021 р. _____ І.Б. Чичкало-Кондрацька

Полтава 2021

РЕФЕРАТ

Сорока А.С. «Розвиток україно-канадського двостороннього співробітництва». Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття кваліфікації бакалавра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини». – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Робота містить: 75 сторінок, 5 таблиць, 4 рисунки, список літератури 71 найменування.

Ключові слова: економіка, інвестиції, діаспора.

Об'єктом дослідження є процеси міжнародного співробітництва країн у світовій економіці.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти розвитку двосторонніх відносин між Україною та Канадою.

Метою дослідження є поглиблений аналіз теоретичних та практичних аспектів розвитку українсько-канадського співробітництва.

Для досягнення мети визначаємо такі завдання роботи:

- визначити сутність поняття «Українська діаспора»;
- дослідити значення діяльності хвиль української еміграції до Канади;
- проаналізувати українсько-канадських економічних відносин;
- оцінити інвестиційну діяльність Канади;
- охарактеризувати розвиток соціально-гуманітарних та культурних відносини між Україною та Канадою;
- з'ясувати діяльність українських громадських організації на території Канади та їх вплив на становлення незалежності України.

Особливе партнерство цих країн дозволяє укладати угоди між ними на взаємовигідних умовах та сприяти до більш динамічних змін у конкурентоспроможних секторах національної економіки, що дозволить Україні вийти на якісно новий рівень свого розвитку.

ANNOTATION

Soroka A.S. «Development of Ukrainian-Canadian bilateral cooperation». Manuscript. Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 292 «International Economic Relations». – National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, 2021.

The work contains: 75 pages, 5 tables, 4 figures, bibliography 70 titles.

Key words: economy, investments, diaspora.

The object of the study is the processes of international cooperation of countries in the world economy.

The subject of the study is theoretical and practical aspects of the development of bilateral relations between Ukraine and Canada.

The purpose of the study is an in-depth analysis of theoretical and practical aspects of the development of Ukrainian-Canadian cooperation.

To achieve this goal we define the following tasks:

- to define the essence of the concept "Ukrainian Diaspora";
- to study the significance of the waves of Ukrainian emigration to Canada;
- to analyze Ukrainian-Canadian economic relations;
- evaluate Canada's investment performance;
- to characterize the development of socio-humanitarian and cultural relations between Ukraine and Canada;
- to find out the activity of Ukrainian public organizations on the territory of Canada and their influence on the formation of Ukraine's independence.

The special partnership of these countries allows concluding agreements between them on mutually beneficial terms and contributing to more dynamic changes in competitive sectors of the national economy, which will allow Ukraine to reach a qualitatively new level of its development.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ГЕНЕЗА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У КАНАДІ	7
1.1. Поняття «Української діаспори»	7
1.2. Заснування та діяльність української діаспори у Канаді.....	12
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	30
2.1. Двобічна економічна лібералізація для розвитку українсько- канадських відносин	30
2.2. Інвестиційна діяльність Канади на території України	35
2.3. Оцінка впливу обсягів двосторонніх відносин на формування ВВП України.....	43
РОЗДІЛ 3 РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ	48
3.1. Заснування та основна діяльність соціально-культурних та гуманітарних зв'язків.....	48
3.2. Громадські організації діаспори та вплив їх на збереження та розвиток української спадщини	54
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ	75

					401-ФМ №17185 КРБ			
		П.І.Б.		Дата				
Розробила	Сорока А.С.				Розвиток україно-канадського двостороннього співробітництва	<i>Стадія</i>	<i>Арк.</i>	<i>Аркушів</i>
Керівник	Безрукова Н.В.						3	75
Н. контр.	Свічкарь В.А.					Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра міжнародних економічних відносин та туризму		
Зав. кафедри	Чичкало- Кондрацька І.Б.							

ВСТУП

Еміграція це феномен, що властивий різним народам. Її поява може бути викликана різноманітними причинами та чинниками у різних історичних періодах набуваючи різних форм, видів, масштабів та напрямків. В ході вивчення процесів еміграції з України виникає багато складних питань: основна з них – недостатня кількість інформації про переселенців з України, їхню життєдіяльність, етнографічні, культурні та певні психологічні процеси, що відбувалися у середовищі українців в різних країнах, у нашому випадку в Канаді.

Актуальність дослідження зумовлена об'єктивною потребою вивчення двостороннього економічного, історичного та культурного співробітництва між Україною та Канадою для розуміння та оцінки перспектив для його подальшого розвитку.

Необхідність всебічного вивчення досвіду функціонування українських спільнот за кордоном має колосальне значення для становлення України як сучасної національної європейської держави. В Україні мають місце деякі кроки щодо вивчення різних аспектів організаційно-політичного життя української діаспори, зумовлені необхідністю заповнити прогалини в історії її розвитку. Це дає можливість покращити взаємостосунки з країною кленового листка в різних галузях суспільного життя та дізнатися про історію нашого народу.

Дослідженню питань українсько-канадського співробітництва та ролі діаспори у розвитку двосторонніх відносин між країнами присвятили свої праці ряд вчених, а саме М. Марунчак, П. Юзик, В. П'янкова, Н. Конон, І. Тесля та інші. Однак чимало питань, пов'язаних з осмисленням ролі української діаспори у Канаді та її впливу на економіку, політику і культуру України, потребують подальшого дослідження. Для підготовки роботи автором використано цілу низку документальних праць, зокрема це спогади українців – учасників різних хвиль еміграції до Канади. Про власні враження

докладно описано в книгах М. Стечишина «Союз Українців Самостійників в Канаді»; Лазоровича «Союз Українців Самостійників і українська визвольна справа». Розгорнуту панораму діяльності українських канадців ми отримуємо при дослідженні праці: В. Солонинка «Нарис історії Ліги Визволення України».

Метою дослідження є поглиблений аналіз теоретичних та практичних аспектів розвитку українсько-канадського співробітництва.

Для досягнення мети визначаємо такі завдання роботи:

- визначити сутність поняття «Українська діаспора»;
- дослідити значення діяльності хвиль української еміграції до Канади;
- проаналізувати особливості українсько-канадських економічних відносин;
- оцінити інвестиційну діяльність Канади;
- дослідити вплив обсягів двосторонніх відносин на формування ВВП України;
- охарактеризувати розвиток соціально-гуманітарних та культурних відносин між Україною та Канадою;
- з'ясувати діяльність українських громадських організації на території Канади та їх вплив на становлення незалежності України.

Об'єктом дослідження є процеси міжнародного співробітництва країн у світовій економіці.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти розвитку двосторонніх відносин між Україною та Канадою.

Наукове дослідження базується на використанні методів: теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу; системного, структурно-функціонального методів; методу абстракції, логічного узагальнення; методів об'єднання історичного, логічного та статистичного аналізу.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, інструктивні, методичні, довідкові матеріали та

статистичні видання ООН, Державного комітету статистики України, нормативні документи, законодавчі акти органів влади України, матеріали українських та зарубіжних періодичних друкованих видань. Використано широке коло вітчизняних та зарубіжних монографічних досліджень, статистичні і фактичні матеріали ЮНКТАД, ОЕСР тощо.

Основні положення роботи було апробовано на багатьох науково-практичних конференціях різного рівня, а саме, ІХ Всеукраїнська філософська історико-краєзнавча конференція учнівської молоді «Пізнай себе, свій рід, свій нарід» м. Харків, ХІ Всеукраїнська філософська історико-краєзнавча конференція учнівської молоді «Пізнай себе, свій рід, свій нарід» м. Харків, регіональна наукова конференція учнівської та студентської молоді на тему «Людина, суспільство, право: історія та сучасність» м. Полтава, VI Всеукраїнська (X Міжрегіональна) краєзнавча конференція учнівської молоді «Мій рідний край, моя земля очима сучасників» м. Миколаїв, обласна науково-практична конференція «Пізнання історичної минувшини в іменах – підгрунття освіти нації» м. Полтава, VII обласна краєзнавча конференція учнівської молоді «Полтавщина – земля моя свята» м. Полтава, міжнародна наукова конференція «Право і суспільство: актуальні питання і перспективи» м. Полтава, VI Міжнародна науково-практична інтернет конференція «Управління туристичною індустрією: методологія і практика» м. Полтава та інші.

РОЗДІЛ 1

ГЕНЕЗА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У КАНАДІ

1.1. Поняття «Українська діаспора»

Розміщення населення – це результат просторового розподілу населення на території Земної кулі в певний історичний період. Населення світу розміщене дуже нерівномірно. Це зумовлено різними причинами:

- впливом природного фактора: пустелі, тундра, високогір'я, території, вкриті льодом, та тропічні ліси не сприяють розселенню людей;
- дією історичних особливостей заселення земної суші;
- відмінностями в сучасній демографічній ситуації: особливості приросту населення на континентах;
- впливом соціально-економічних умов життя людей.

Тому майже 70% населення світу займає усього 7% площі суходолу. Близько 15% площі суходолу не мають постійного населення. Це території, які характеризуються екстремальними природними умовами – пустелі різних типів, ліси, високогір'я, материк Антарктида [15].

Розселення населення – процес розподілу й перерозподілу населення на певній території, в результаті якого з'являється мережа поселень.

Для кожної історичної епохи відповідно рівню розвитку економіки характерні свої особливості розселення. На зорі розвитку людства розселення було дисперсним, інколи – кочовим. Заняття сільським господарством сприяло осілості, виникла мережа поселень – сільських і міських, зі значним переважанням сільського населення.

В індустріальному й постіндустріальному суспільстві переважає міське населення. При чому поступово стираються відмінності між селом і містом за рахунок поширення міського способу життя в сільську місцевість – рурбанізації.

На сьогодні в світі існують дві основні форми розселення населення – сільська та міська. В містах мешкає 47 % населення Землі й ця частка постійно зростає. Історичний процес збільшення ролі міст в житті суспільства, широке

поширення міського способу життя та міської культури називається урбанізацією. У вузькому розумінні урбанізація – це збільшення міст, особливо крупних, збільшення чисельності городян на певній території. Головні показники урбанізації – темп, рівень, форма. Темп урбанізації показує швидкість поширення цього процесу в світі в цілому та в окремих його частинах, а рівень урбанізації – частку населення, яка проживає у містах [15].

За способом реалізації сьогодні переважають добровільні міграції, проте відомі численні приклади примусових, зокрема вивіз негрів-рабів з Африки до Америки. За способом організації можна їх розділити на організовані, що здійснюються за участю державних і громадських організацій на їх організаційно-економічній підтримці та неорганізовані – за кошти безпосередньо самих мігрантів без матеріальної й організаційної підтримки сторонніх.

Причини (мотиви) переїзду на нове місце проживання можуть бути найрізноманітніші. Наймасовіші з них – соціально-економічні, що виражають бажання людини знайти будь-яку або високооплачувану роботу.

Політичні міграції спричинені розпадом держав, репресіями, переслідуванням, вони можуть поєднуватись з воєнними – біженці покидають місця військових дій. Нерідко причинами пошуку нових місць мешкання є релігійні конфлікти, як-от між Індією та Пакистаном, Бангладеш, Ізраїлем і Палестиною. Інколи переселяються представники певної національності, через процеси репатріації, формування населення нової національної держави, наприклад, Ізраїлю тощо. Часто причинами міграцій є возз'єднання або розпад родини – родинно-побутові міграції.

Однією з важливіших характеристик є тривалість міграцій. За тривалістю міграції поділяють на постійні й тимчасові. Тимчасові міграції зумовлені трудовою діяльністю людей. Розрізняють три види тимчасових міграцій: сезонні (пов'язані з сільськогосподарською діяльністю – збором урожаю, перегонем худоби на нові пасовища), вахтові (пов'язані з видобутком природних ресурсів у несприятливих для постійного проживання районах), маятникові (поширені в агломераціях, коли вранці з передмістя люди приїжджають на роботу, а ввечері повертаються додому).

Характер впливу міграційних потоків на демографічну ситуацію і трудові ресурси залежить від кількісного, так і якісного складу емігрантів (висококваліфіковані робітники, науковці чи вимушені мігранти, біженці, депортовані, війська, що виводяться з інших країн).

Вони здійснюють позитивний і негативний вплив на демографічні процеси. Внаслідок міграцій можуть змінюватися статевий, віковий склад населення, виникати правові та соціально-економічні проблеми, специфічні конфлікти між категоріями населення – релігійні, етнічні.

Після епохи Великих географічних відкриттів європейці заселили величезні простори Північної та Південної Америки, Австралії, докорінно змінивши їхню етнічну картину. В історії таких «країн мігрантів», як США, Канада, Австралія були періоди, коли механічний приріст населення перевищував природний приріст. До Америки примусово ввозилося багато чорношкірих рабів з Африки, а до Австралії англійці відсиляли власних злочинців на заслання.

Упродовж століть суттєво змінювалися напрями та причини міграцій; міграції відрізнялись за обсягом та складом переселенців. У Західній Європі за період 1815–1914 років «чиста» еміграція становила 35 – 40 млн осіб. Великі потоки мігрантів до Америки дали Велика Британія, Італія, Німеччина, Іспанія, Франція, Ірландія, країни Скандинавії, Польща, Україна [31].

У ХХ столітті посилюється потік мігрантів з Китаю, Японії, Південно-Східної Азії до Америки. У другій половині ХХ століття до країн Європи приїхало багато переселенців з Африки, Південно-Західної Азії; до Росії прибували мігранти з Кореї, Китаю, В'єтнаму. Новітня міграція спочатку мала сезонний характер, але поступово африканці, індійці, турки, іранці оселилися в країнах Західної Європи назавжди. Наприкінці ХХ століття посилюється потік мігрантів з Куби і В'єтнаму до США, з Туреччини, Хорватії, Боснії та Герцеговини до Німеччини. Етнічні німці репатріюють з Росії, Казахстану до Німеччини; росіяни – з Азербайджану, Казахстану, Таджикистану, Ічкерії до Росії та інших країн; євреї – до Ізраїлю.

У світі нараховується близько 5 тисяч народів – від багатьох мільйонів до декількох сотень або навіть десятків осіб. Найбільші народи, чисельність

яких становить понад 10 млн осіб кожен, становлять майже 80% населення світу. Найчисельніший із них – ханьці, вони становлять 19,73% земного населення [54].

Середня густина населення Землі постійно змінюється, 1950 року вона становила 18 осіб/км²; на початку 1990-х років – 40 осіб/км²; 2017 року становила 49,7 особи/км². Близько 60% людства живе на низовинних ділянках Землі не вище 200 м над рівнем моря; 4/5 – на висотах до 500 м над рівнем моря. У найбільш заселених регіонах світу, що займають не більше 7% території, проживає до 70% усього населення планети. Рідкозаселені або зовсім незаселені території займають майже 40% території суші, на них живе лише 1% населення планети. Історично значні скупчення населення сформувалися у древніх районах штучного зрошення (Індо-Гангська, Нільська та Велика Китайська низовини), а пізніше в нових індустриальних районах Європи, Північної Америки. На ці регіони припадає менше 10% суші, близько 2/3 населення планети [54].

В історії головними типами етнічних спільнот є плем'я, нація та діаспора. Щодо терміна «діаспора» у перекладі з грецької мови – це розсіяння, а термін «українська діаспора» утвердився в українській публіцистиці та наукових дослідженнях недавно. Хоча ще в 20-30 роках минулого століття цим терміном користувався визначний український політолог В. Старосольський. Остаточно у вжиток вираз утвердився біля 80-х років ХХ століття, коли почали масово з'являтися наукові статті та виникла потреба дослідження діаспори загалом [27].

Працюючи над темою, автором визначено основні наукові підходи щодо вивчення діаспори. Це дає можливість стверджувати, що в Україні донедавна цей термін сприймався зовсім не однозначно і став об'єктом гострих дискусій.

У великому тлумачному словникові сучасної української мови діаспора представлена як «релігійні та етнічні групи, що мешкають у нових для себе районах як національно-культурні меншини».

Противники вживання цього терміну посилювалися на те, що поняття «діаспора» стосувалося і стосується лише євреїв, а тому провадити аналогії не

зовсім правомірно з наукового погляду, бо першоосновою цього була політична кон'юнктура СРСР.

Проаналізувавши подібну ситуацію, можна стверджувати, що сьогодні сформувався два підходи до визначення поняття діаспора. Їх відправна точка – розгляд перебування частини етносу за межами розміщення його ядра при збереженні етнічної ідентичності та внутрішньої солідарності. Дж. Армстронг, Г. Шиффер, О. Мілітарьов розглядають діаспору винятково як похідну від міграції. За словами О. Мілітарьова, під діаспорою слід розуміти лише такі переміщення людських спільнот, які призводять до розподілення єдиної спільноти не менше як на дві групи і перебувають у різних країнах, але не суміжних, а на відокремленій одна від одної за географічним чи адміністративним розташуванням територіях. Також О. Мілітарьов наголошує на принциповій важливості для форми та розвитку діаспори саме вимушеної і навіть насильницької еміграції. Сам факт недобровільного переселення накладає відбиток на усвідомлення свого місця і ролі в новому оточенні, а також формує особливе ставлення до свого етнічного материка, принципово іншу, духовну пов'язаність із ним [29].

Згідно з другим підходом, поняття «діаспора» охоплює ширше коло явищ. Представники цього напрямку – В. Маркусь, Ж. Тощенко. Вони стрижневим моментом поняття вважають фіксацію факту перебування певної частини етнічної спільноти за межами території її ядра, коли міграція розглядається як один із способів формування діаспори. Прихильники цього підходу більшу увагу приділяють значенню соціальної організації існуючих діаспорних громад [29].

Зокрема Ж. Тощенко та Г. Чаптикова розглядають діаспору як стійку сукупність людей єдиного етнічного походження, яка проживає за межами своєї історичної батьківщини (поза ареалом розселення свого народу) і яка має соціальні інститути для розвитку і функціонування даної спільноти [51].

Унаслідок різних причин політичного та соціально-економічного характеру протягом багатьох років за межами опинилися й нині живуть

мільйони наших співвітчизників. Результати підрахунку кількості українців, які мешкають у різних країнах, доводять, що нині поза її межами мешкає від 10 до 20 мільйонів етнічних українців, тобто майже третина українського етносу перебуває за межами прабатьківщини. Ця категорія людей дістала умовну назву «українська діаспора».

Отже, історія української еміграції в Канаду – складова частина історії України. Лауреат літературної премії «Український герой», кандидат філософських наук Юрій Клименко говорив: «Людям мислячим властиво замислюватись не тільки про своє майбутнє, але й про долю Батьківщини. Чи добре її знаємо? Як допомогти молоді усвідомити важливість внеску українців у людський досвід? Адже в нас достатньо неспростованих фактів, щоб цим пишатися. Бо українська спадщина торкнулася багатьох куточків світу і є надбанням усього людства».

1.2. Заснування і діяльність української діаспори в Канаді

Можна виділити такі хвилі трудової міграції.

Перша хвиля – трудова (1891 – 1914 роки)

Процес міграції українців до Канади набув масового характеру у XIX – XX століттях. Першу хвилю української еміграції можна умовно називати трудовою – бо основним мотивом виїзду людей за кордон був пошук більш кращих умов для праці. Аграрна перенаселеність деяких українських територій, лещата економічних, соціальних і політичних утисків, національний гніт з боку австро-угорської та російської монархій спричинили масовий відтік трудового люду за кордон.

На той час, незважаючи на юридичну емансипацію селянства (відміна панщини і підданства у 1848 році), воно далі перебувало у фактичній, соціальній та економічній залежності від дідичів. Унаслідок приросту населення та дріблення наділів, слабого поступу індустріалізації, швидко давав себе відчутти земельний голод. Значні площі землі залишалися в руках великих землевласників, а селяни мусили жити на карликових господарства.

На Буковині і Волині 47% селянських господарств мали земельні ділянки менше двох гектарів, 16% людей не мало навіть скиби землі, і лише 17% господарств були самовистачальні, і площа їх наділів коливалась від 5 до 10 гектарів. Основою економіки Буковини, на якій наприкінці XIX століття проживало 800 000 населення, було сільське господарство, в якому задіяно майже 90% всього населення, із них 26 000 господарств жили з оренди [30].

Зі слів В. Макара у 1879 році найгіршим було аграрне питання на Закарпатті, оскільки граф Шенборн мав у власності 20% всієї землі, а 59 453 господарства були з наділами до 2,85 гектара [27].

Не багато краща справа була на Галичині, де 83% населення працювало на малоземельних і невистачаючих господарствах, що можна проаналізувати на статистичному таблиці 1902 року (табл 1.1).

Таблиця 1.1

Розмір ділянок українців на Батьківщині (статистичний таблиць 1902 року), га [29]

Розмір в гектарах	Кількість господарств	Кількість %
До 2	278 991	42.7%
2 – 5	242 727	37.2%
5 – 10	94 843	14.6%
10 – 100	31 848	4.9%
Понад 100	3 895	0.6%

Зрозуміло, що малоземельники шукали додаткових заробітків, щоб утримувати родину. До цієї проблеми додавалися великі податки, високі ціни на промислові товари, знаряддя праці тощо. Крім того не слід забувати, що 90-ті роки XIX століття були неврожайними, що призводило до голодування населення. Хронічні злидні стали поштовхом для еміграції до Канади.

Найінтенсивнішою вона була в Західному Закарпатті, Галичині, Буковині, де здавна існувала традиція сезонних заробітчанських мандрівок. У листі греко-католицький єпископ із міста Мукачева до прем'єра в Будапешті говорив, що потреба для еміграції стала епідемією, населення сотнями покидало свої села, продавало за безцінь свої помешкання, рухоме майно, щоб зібрати потрібні кошти на дорогу для себе і своєї сім'ї».

Цікаво, що крім офіційних даних, зареєстрованих урядом, було багато таких, які виїжджали, не реєструючись. Іншими словами, виїжджали без документів. За нелегальну еміграцію суворо карали. Тільки протягом одного року було засуджено в Угончанському комітеті – 115 осіб, Березькому – 502, Мармароському – 79 і в Ужанському – аж 984. Щоб попередити масовий виїзди та втечі, було проведено низку нарад, дискусій, конференцій з цих питань. Зокрема навесні 1901 року Краєве Управління Буковини після наради офіційно стверджувало, що еміграція симптомами хвороби, яка полягає в тому, що верстви населення в умовах невеликих господарств не можуть забезпечити своє існування [14, с. 30]. Ця конференція, як багато інших, нічого не згадувала, про політичні утиски, які були додатковим нещастям населення, що не тільки прагнуло господарського добробуту, але також національної та соціальної свободи. Коли піднялася завіса невільництва, і люди стали розуміти, що держава повинна бути гарантом їхнього добробуту, що гноблення людини є грубим порушенням прав людської гідності, селянські маси «заворушилися». Вони стали шукати шляхів, щоб за допомогою організованої сили перебудувати політичний лад, а передусім змінити виборчу систему. Отже, розпочалася завзята боротьба за права народу. Еміграція була демонстративно пасивним виявом цієї боротьби [14, с. 30].

Коли із західноукраїнських земель під Австро-Угорською владою, емігрувалися тисячі українців до Канади, в той час з територій, які були під пануванням Російської імперії виїхало надзвичайно мало українців. На підставі статистики можна сказати, що 97% емігрантів походило із західних земель і тільки 3% із східно-українських. Становище на сході України було схоже: землевласники – великі поміщики на східних просторах зосереджували в своїх руках понад 16 мільйонів гектарів землі, тоді як на три

мільйони сто тисяч господарств припадало 25,5 мільйонів гектар землі. Пересічне господарство мало дещо більше чим 6 десятин землі, але були сотні господарств з однією або двома десятинами [27, с. 162].

До економічних негараздів додавалися політичні. Український дослідник А. Шляпаков стверджує, що загально відомим явищем було політичне безправ'я робітників, різноманітні утиски в галузі освіти, культури» [49, с. 16].

Майже одночасно із соціальним поневоленням йшов тиск на україномовне населення, щоб знищити українську мову [15, с. 16].

Щоб стримати селян від еміграції царський режим створював перешкоди для отримання закордонних паспортів, затягував справи людей на виїзд. Знаходилися витривалі й відважні, які емігрували, щоб жити спокійним та вільним життям та забезпечити собі й рідним краще майбутнє.

Дослідивши праці Л. Васильченка можна зробити висновок, що 7 вересня 1891 року до морського порту у провінції Квебек прибув корабель під назвою «Орегон» з Гамбурга. Плили люди дуже довго. Лише після подорожі у 22 дня вони дісталися загадкової та такої бажаної Канади. У великому скупченні людей були два звичайних українських хлібороби – Іван Пилипів та Василь Єленяк з села Небилова Рожнятівського району Івано-Франківської області (Додаток Б). Вони подалися за океан у пошуках щастя, виходу із злиднів, яких зазнавали на власній землі під владою Австро-Угорщини. Прибувши до країни кленового листка, вони побачили, що вона велика і багата, землі вдосталь, але людей в ній дуже мало. Деякий час небилівці перебували у провінції Манітоба, навіть мали тут свої земельні ділянки, але пізніше переселилися в Альберту [5, с. 36].

Далі Л. Васильченко пише, що пробувши 9 місяців в еміграції Іван Пилипів, повернувшись додому за сім'єю та закликав односельців їхати з ними. Через 9 місяців після перших емігрантів прибула в Альберту група людей з 33 осіб з такими родинами: Антін Пайш із шістьма дітьми, Микола Тичковський мав п'ятеро дітей, Дмитро Візнович з двома дітьми, Михайло Єлиняк, брат Василя з трьома дітьми, Василь Яців із дружиною, Йосип Пайш,

був самотній, а подружжя Романюків мали четверо дітей. Ось в 1893 році була заснована перша українська колонія [5, с. 42].

Еміграція до Канади вимагала не лише значних матеріальних витрат, а й позитивного налаштування на труднощі та складні випробування. Родині з чотирьох осіб, що збиралися виїхати до Канади, потрібно було мати 300 доларів. Для цього необхідно продати землю або позичити потрібну суму у кредитових касах під 12% річних. Часто, при нестачі коштів для виїзду всієї родини, чоловік мав їхати сам. Це було великим особистим потрясінням, розколом подружнього життя на довгі місяці та часто закінчувалося навіть великими родинними трагедіями. небезпека крилася у тому, що українці могли бути ошуканими, злодії чатували на кожному кроці: по дорозі до порту при обміні валют, при продажі квитків, навіть коли плили на кораблях до Канади (табл. 1.2).

Михайло Марунчак зазначав, що один із емігрантів 1897 року запам'ятав, що з 225 доларів у нього залишився лише 1 цент та прибували до Канади товарними кораблями, де перевозили рогату худобу. Далі декілька днів їхали поїздом у вагонах з написом «Колоніял Карс». У цих вагонах не було м'яких сидінь, тільки дошки. На станціях можна було придбати харчі, зокрема молоко для дітей, за яке переплачували у десятки разів. Приїжджали у українському традиційному народному одязі, часто брудні та не голені. Деякі жінки брали з собою ткацькі верстати та різне насіння. [29, с. 14].

Умови життя перших українських емігрантів у Канаді були надзвичайно важкими, їхній бюджет становив від 10 до 30 доларів. Вони мусили подбати найперше про базові потреби для власної родини, щоб організувати спільне життя поселення. Найбільші проблеми були з житлом, то вони змушені були жити просто неба. Нерідко будували тимчасові землянки. Дах робили з хмизу, очерету або соломи. Підлоги не було, сама земля, а всередині зводили глиняну піч. Люди жили там до того часу, коли не збудують хату. Інколи це тривало кілька тижнів, а іноді роки. Пізніше почали будувати хати з дерева, які за технікою будівництва та проектування нагадували рідні українські помешкання.

Таблиця 1.2

Основна статистика чоловіків та жінок в Канаді за часів першої хвилі еміграції [29]

Провінція	буковинці		Галичани		Русини		всіх українців	
	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	загальна	%
Нова Скошія	2	-	206	83	1	-	292	95,5
Остр. Кн. Едв.	4	-	-	-	-	-	4	100
Брансвик	16	1	1	-	-	-	18	94,4
Квебек	103	17	211	80	33	9	453	76,6
Онтаріо	161	15	1186	113	1191	412	3078	82,5
Манітоба	320	184	7235	5721	9250	7974	30 684	54,8
Алберта	1732	1578	6066	3901	2309	1998	17 583	57,5
Саскачеван	3106	2638	5775	4029	3549	3179	22 276	55,6
Британська колонія	82	9	497	54	33	7	682	89,7
Північно-Західні території та Юкон	3	3	-	-	-	-	6	50,0
Канада	5514	4446	21 177	13 981	16 366	13 479	74 572	57,7

Михайло Марунчак навів приблизний опис господарського життя перших українських переселенців. Зазначав, що хати були із цілих брусів, щілини між якими забивали глиною, змішаною з соломною. Вони мали 2 кімнати та передсінок. Коли чоловіки йшли на заробітки, жінки залишались

вдома. Вони готували деревину на хатину, стайню та стодолу, зносили каміння для закладання фундаменту (Додаток В). Навіть діти у дошкільному віці збирали каміння, що його залишив льодовик. Старші та сильніші переносили це каміння у мочари або встеляли ним нові шляхи. Ягоди і рогата худоба була найчастішою їжею. Також носили їх на продаж за кільканадцять миль, щоб купити цукор, муку, одяг та інші необхідні речі. Найбільші доходи давав продаж «гадючого коріння» та деревини. За корт дерева платили 4 центи. Полювання було не так приємністю, як необхідністю. Воно рятувало життя багатьом родинам. Щоб отримати медичну допомогу потрібно було їхати іноді дві доби [29, с. 101].

У свою чергу уряд Канади за 10 доларів забезпечував кожну родину переселенців земельною ділянкою – гомстедом, площею 64 гектари. Але емігранти брали на себе певні зобов'язання: фермер мав поселитися на гомстеді протягом двох років і жити там, принаймні, 6 місяців. Також щороку треба було розчищати і обробляти не менш як одну десяту частину площі наділу. Доводилось корчувати та спалювати дерева у тропічних лісах, осушувати болота, щоб покращити врожайність земель. Після трьох років гомстедник мав право одержати патент власника [29, с. 241].

На початку 1895 року розпочалась «еміграційна гарячка», що масово захопила збідніле селянство Галичини. Також до Канади подався професор О. Олеськів, учитель семінарії зі Львова. Будучи рільничим експертом, оглянувши ліси та прерії з метою цільового використання для ведення сільського господарства, він визнав, що території будуть придатні для колонізації українськими хліборобами. Свої висновки професор виклав у праці «Про вільні землі» чим спонукав емігрувати до Канади [29, с. 27].

Також Осип Олеськів та Іван Дорудняк, як офіційні представники українських переселенців, узгодили з урядом Канади питання групового поселення своїх земляків у цій країні. Зокрема: позицію канадського уряду еміграції, роль транспортних компаній в організації еміграції, фінансову ситуацію українського емігранта. Уже в квітні 1896 року група, що складалась з 107 осіб, під опікою Володимира, брата професора Олеськова, вирушила на постійне місце проживання до Канади. Ця група дала початок масовому

безперервному виїзду українського селянства до Канади. Майже всі люди поселились в околиці Едни в провінції Альберта і назвали своє поселення «Руською свободою». Професор О. Олесків не залишався осторонь від духовних потреб емігрантів, займався справами шкільництва та культурно освітніми заходами, чим і заслужив серед переселенців звання батька української імміграції.

Наступна група емігрантів під приводом Василя Ксьонжика прибула у вересні 1896 році та заснувала нову колонію, яку назвали «Трембовля». У 1897 році тут нараховувалося 15 родин, які крім гомстедів мали 5 волів, 2 корови, двоє телят і один віз, але не мали ні молотарок, ні тракторів. Щоб заробити на харчі та пережити важку зиму емігранти ходили на заробітки в околиці Брендону [28, с. 4].

Незважаючи на всі труднощі, кількість іммігрантів в Канаді зростала щороку. Зокрема 1897 – 1914 роки слід відмітити як роки посиленої імміграції, а незначний спад мав місце в 1900 році. Чисельний склад української колонії у 1895 році був невеликим, зокрема можна виокремити групові поселення українців: Вінніпег – у Манітобі, Тренфел – у Саскачевані та Бівер Крік – Една – у Альберті. Саме на цих територіях розміщувалася найбільша кількість повних родин, до складу яких входили дружини та діти [29, с.32]. Аналіз статистичних даних за 1911 рік свідчить про те, що максимальна кількість переселенців була в провінціях Манітоба, Саскачеван і Альберта, причому в Саскачевані та Альберті переважали переселенці з Галичини. У статевому складі українців переважали чоловіки – 82,5%, а жінок відповідно 17,5 % [29, с. 38].

Українські переселенці, які були задіяні в промисловості, на відміну від селян, переїжджали з місце на місце, шукаючи кращих умов праці. В більшості це були чоловіки, що прагнули заробляти достатню кількість грошей і перевезти свою родину на постійне місце проживання до Канади. Також українські поселення були невичерпними ресурсами людської сили при будові залізниць, у копальнях Френку, Лебриджу, Нанайму, Беллвю, Ферні, Госмеру та лісових таборах при рубці дерев. Так, за даними літописця у 1906 – 1907 роках на розбудові залізниць працювало 10 000 українців. Заробітки їх були

невеликі від 30 до 50 доларів щомісячно. У 1912 році можна було заробити в копальні від 4 до 6 доларів щоденно [27, с. 101].

Крім того українці відразу почали виявляти здібності до народних промислів. Щоб не їхати далеко до торгових осередків за аграрним реманентом, ставили кузні, жінки ж займалися гончарством, одним із осередків яких був Сифтон в провінції Матітобі. Також поселенці мали млин та олійницю. Не можна не згадати ткацькі верстати, на яких українські піонери ткали обгортки, запаски, опанчі і, навіть, спідню білизну. Разом із дрібними промислами почала розвиватись і торгівля. Слід відмітити, що в кінці ХІХ століття майже в кожній колонії були крамниці. Розвиток сільського господарства, промисловості та торгівлі в поселеннях українців відбувався одночасно, а з розвитком рільництва зростала і кількість домашньої худоби.

Друга хвиля – політична (1914 – 1939 роки)

Розвиток другої хвилі української еміграції до Канади зумовлений не лише першою світовою війною, а й подіями в Україні того часу. Ця хвиля отримала назву політичної або вимушеної еміграції. Цього разу Батьківщину залишили не тільки селяни, робітники, а й фахівці торговельних і промислових підприємств, представники інтелігенції, ветерани армії УНР.

Із другою хвилею, прибуло понад 67 тисяч осіб, які оселилися не лише у степах Західної Канади, а й у великих промислових містах східної частини країни, де знаходили роботу на фабриках і заводах. Вони сформували окрему спільноту, своєрідну державу в державі. Створили таборові школи, майстерні, кооперативи, університет, започаткували власні друковані видання, заснували політичні організації. Це були люди переважно молодшого та середнього віку, які пройшли крізь горнило боротьби і належали до інтелігенції, що призвело до створення в діаспорі дуже динамічної структури, яка охоплювала все: від спортивного життя до літературних гуртків та видань.

Приїзд нової міграційної хвилі до Канади відрізнявся від попередньої. Перш за все він був організованим і мав моральну, а в деякій мірі й матеріальну допомогу. Це були перші мости до інтеграції в новій країні. Новий іммігрант був більш освіченим та матеріально незалежним [27, с. 256].

Передвоєнний період з 1939 по 1941 роки ознаменувався становленням радянської влади на західноукраїнських землях, що супроводжувалася масовими репресіями, про масштаби яких може говорити, зокрема, той факт, що начальник тюремного управління НКВС УРСР капітан Філатов 24 червня 1940 року запросив 948 вагонів для евакуації ув'язнених, однак наступ німецьких військ зірвав цей намір, тому в'язнів було страчено. Радянська влада заборонила свободу слова, вільнодумство та можливість об'єднуватися в громадські організації та спілки. Влада була зосереджена в руках «істинних комуністів», що не знали й не бажали знати місцевих особливостей і традицій. Двадцять два місяці такого «життя» з більшовиками призвели до того, що прихід німців частина населення зустріла з полегшенням, хоча воно й не принесло бажаного звільнення. Вивезення населення на примусові роботи до Німеччини впало новим тягарем на долю українського народу [44, с. 42].

О. Коновал у статті «Чому ми виїхали з дому» вказує на політичні причини виїзду: «У 1933 році від голоду померло 7 мільйонів українців... У 1934 році за селом у Полтавській області вбили дідуся, а пасіку забрали в колгосп. У 1935 році заарештували мого батька та вислали на Колиму без права листування з родиною. В колгосп не приймали – батько ворог народу, а з його поверненням у 1939 році в сільській раді знайшли причину, щоб знову заарештувати... Розгляд справи тривав два роки, а коли прийшли німці та розпочалося бомбардування Миргорода – батько уникнув заслання. Вдруге він не збирався опинитися в Сибіру, тому ми й вирушили возами на Захід...» [53].

Причиною до переселення стала також насильницька колективізація одноосібного західноукраїнського села, яка набрала характеру гострої боротьби. Вона супроводжувалася репресіями щодо одних, та заграванням з іншими. На темпи та методи колективізації в значній мірі впливала збройна боротьба з учасниками національного визвольного руху. Ціною великих зусиль і багатьох жертв влада нав'язала західному регіону України радянську модель колективного господарства. Система збирання земель в колективні

господарства проводилась руками людей, відрядженими зі східних регіонів та загостренням репресій з боку державного апарату [50, с. 52].

Нові іммігранти заселялися не лише в Альберті та Саскачевані. Вони освоювали землі Британської Колонії та Онтаріо. Українське населення останньої провінції потроїлося у 20-х роках, бо з 8 000 у 1921 році зросло до 24 000 у 1931 році. Вже в першому році повоєнної масової імміграції до Канади, тобто в 1926 році, прибуло біля 10 000 українців. Загалом можна стверджувати, що в роки другої хвилі еміграції до Канади прибуло до 70 000 українців, більшість із яких народилися на західно-українських землях (Додаток Г).

Третя хвиля – наслідок репресій радянської влади (1939 – 1991 роки).

Третя хвиля еміграції зумовлена переважно політичними мотивами і розпочалася наприкінці другої світової війни. Населення Західної України потерпало з одного боку від утисків польської та німецької влади, а з іншого – від уряду радянської влади.

Починаючи з 1946 року, на вимогу Сталіна розпочалася примусова депортація колишніх радянських громадян до СРСР, яка супроводжувалася насильством, розстрілами, знущаннями, тортурами, обов'язковою висилкою до концтаборів. Із цього приводу Іван Багряний написав брошуру «Чому я не хочу повертатися до СРСР» – маніфест нової хвилі української еміграції, що вперше показав людству обличчя тиранії і повну відсутність будь-яких прав людини: «...я один з тих самих українців, що не хочуть додому, під більшовизм, дивуючи світ. Я є українець, робітник з походження... уроджений на Полтавщині, зараз живу без сталого житла, в вічній нужді, никаючи, як бездомний по Європі, утікаючи перед репресійними комісіями з СРСР, що хочуть повернути мене на «родіну» [30, с. 38].

Генеральний посол Канади А. Глинка у СРСР, який офіційно відвідав у 1945 році численні табори для переміщених осіб, узагальнив причини, чому українці не прагнули повертатись на Батьківщину: «... 1) Ці люди ознайомлені з демократичним устроєм, вони бажають жити життям вільної людини. 2)

Вони були глибоко релігійними людьми, у той час як на контрольованій комуністами території не було свободи віросповідання. 3) Під комуністичною диктатурою особиста та національна свобода була неможлива ні в господарстві, ні в політичних замислах. 4) Існувала стала небезпека з боку Народного Комісаріату внутрішніх справ (таємної міліції). 5) Емігрантів, яких насильно висилали на свої території, повертали не додому, а відправляли на Схід, до Сибіру...» [30, с. 43].

Воєнна та повоєнна еміграція, на відміну від української довоєнної еміграції, що була порівняно однорідною у соціальному відношенні, була за соціальним складом значно різноманітнішою, а за світоглядом – антикомуністичною. У складі цієї хвилі української еміграції були й колишні військовополонені, на яких в СРСР чекало покарання за перебування в полоні. Істотну частину переселенців становили робітники і колгоспники, службовці та інтелігенція. Цілком можливо, що причиною небажання повертатися на Батьківщину значної кількості з них було не лише почуття протесту проти більшовизму, але й незгода з методами сталінського правління та невпевненістю у житті. Так з'явилося нове покоління українських політичних емігрантів, які на довгі роки перенесли в українську діаспору дух негативізму щодо радянської системи. Вони стали основним ядром нової еміграції українців Канади після Другої світової війни. Політична українська еміграція увібрала в себе в основному людей освічених, свідомих.

Отже, третя хвиля української еміграції за своїм соціальним складом була надзвичайно строкатою, краще освіченою, ніж будь-яка попередня. Саме це справило відчутний соціально-економічний вплив на закордонну українську громаду. Емігранти, що прибували після війни в країну свого поселення, не тільки поповнювали українську діаспору в кількісному відношенні, а й внесли великий вклад у розвиток економіки, науки, культури Канади [3, с. 11].

Зі слів емігранта М. Боровика «... наприкінці 1947 року до України прийшло повідомлення про те, що міністр рільництва Канади організовує

перевіз багатодітних родин на збирання урожаю цукрових буряків за договором. Перші емігранти, згідно з цією програмою, прибули до Галіфакса наприкінці червня 1948 року. Їх кількість досягала 1000 осіб, що становило близько 200 родин. З Галіфакса емігрантів відправляли спеціальним потягом до Ледбріджа, куди вони прибули через три доби. Із закінченням сезонної роботи «бурячані емігранти» переїжджали в міста. Від департаменту праці Канади вони отримували грамоту та право на поселення у будь-яких місцевостях країни. Отримавши дозвіл, велика частина від'їхала до Едмонтону та Торонто, деякі залишились в Ледбріджі... Для переїзду українців до Канади цю програму використовували в 1949 та 1950 роках. За цим документом до країни прибуло понад 500 родин, що становило близько 3000 осіб... Приїхавши до Канади, всі українці підписали трудову угоду строком на десять місяців. Емігранти дали клятву: чесно виконувати обов'язки на благо уряду Канади та фірми, в якій працювали...» [3, с. 34].

Загалом у 1947–1953 роках до Канади прибуло понад 30 тисяч українців. А в 1961 році за переписом населення в Канаді уже проживало 473 337 українців (Додаток Д). Потрібно зазначити, що з кожним роком все більше людей мігрує із ферм до міст. У зв'язку з цим кількість населення у степових провінціях почало зменшуватися [30, с.24].

Переселенську повоєнну еміграцію до даної країни найчисленнішою вважають в 1947–1954 роки, коли серед новоприбульців значний відсоток належав інтелігенції. Сюди переселились висококваліфіковані професіонали – педагоги, лікарі, економісти, інженери, адвокати, викладачі університетів. Також до Канади емігрували і театральні артисти та режисери фільмів, постановники, які розвивали українську культуру. Вони внесли позитивний внесок в суспільно-політичне та культурне життя українців у Канаді та започаткували розвиток нових організацій. Для задоволення своїх духовних потреб вони створювали українські школи, хорові колективи, драматичні гуртки тощо. Вони – науковці, поети, інженери – поповнювали соціальний прошарок низькооплачуваного населення міст, в день працюючи двірниками,

прибиральницями, низькокваліфікованими робітниками фабрик, а у вільні години займались науковою діяльністю. Щоб не розпоршити на низькооплачуваних роботах свій освітній потенціал, українці, вивчивши мову, шукали достойне місце серед громадян країн, де оселилися.

Так, у 1952 році до Канади прибув С. Ковальський – письменник, який оселився у Торонто, автор збірок «Передгір'я» (1953), «Поєми» (1956) та інші. Впродовж цього періоду також переселилися митці: У. Самчук, В. Левицький, Ф. Одрач, Ю. Тарнович, П. Волиняк, Л. Білецький, І. Багрянний, В. Бойчук та багато інших.

Значну увагу привертають до себе й українські мистецтвознавці та художники: митець-декоратор І. Курачка-Армашевський, графік В. Баляс, художники Л. Перфецький, В. Залуцький, В. Доброліж, В. Курилик, С. Черешньовський та інші.

У післявоєнний період у Канаді поселилась значна кількість українських музичних митців, серед яких диригенти: Ю. Гнатюк, Т. Кондрацька, В. Колесник, С. Гумунілович, З. Лавришик; оперні співаки: О. Бала, Л. Білошицький, М. Василенко, Н. Лисанюк та багато інших. До Канади емігрували й театральні артисти та режисери фільмів, постановники, які розвивали українську культуру [30].

Отже, третя хвиля еміграції в Канаді була досить своєрідною. Її швидше можна охарактеризувати як неповернення на Батьківщину з політичних причин, ніж бажанням знайти краще життя в розвиненій демократичній країні. У післявоєнний період політичні мотиви стають домінуючими. Гоніння діячів науки і культури, з постійними пошуками «ворогів народу», призвело до утворення велетенської армії переміщених осіб.

Четверта хвиля – незалежна, заробітчанська (1991 – 2015 роки)

Четверта хвиля еміграції дуже відрізняється від трьох попередніх. Більшість людей подалися в дорогу через важкі економічні умови, що настали після розпаду Радянського Союзу. Основна їх маса мала вищу освіту або технічну спеціальність, володіла англійською мовою, що дало змогу знайти

роботу в Канаді. Ці нові іммігранти намагаються одразу влитися в канадське суспільство і не знаходять спільної мови з представниками старої імміграції. У багатьох із них світогляд залишився радянський, а їхня розмовна мова – російська. Ця четверта хвиля викликала обурення серед старої української діаспори, оскільки вони не очікували такого байдужого ставлення до української мови, культури, традицій.

Спочатку прибули майже 10 тисяч українців із Польщі, а під час горбачовської відлиги чимало українців скористалися можливістю відвідати родичів у Канаді. Багато хто з них задекларував себе біженцем і залишився за океаном. Після проголошення незалежності України Канада не надає українським іммігрантам статусу біженців. Воно й зрозуміло: тепер українці можуть легально виїжджати за океан, якщо задовольнять вимоги канадської міграційної служби. За статистичними даними Посольства Канади з 1985-го по 2000 рік за океан прибуло з України майже 30 тисяч іммігрантів [40, с. 127].

Аналізуючи еміграцію українців до країни кленового листка після 1991 року, зазначимо, що її чисельний показник теж є достатньо високим. Йдеться про переселення декількох тисяч осіб щорічно. Так, наприклад, протягом 2000 – 2009 років дозвіл на постійне проживання в Канаді отримали понад 20 тисяч осіб з України. Проводячи загалом задовільну імміграційну політику, керівництво країни продовжує здійснювати суворий контроль за тими, хто прибуває до Канади. Крім належного фізичного стану та перевірки особистості людини, іммігранти розглядаються за потенційною економічною придатністю. За переписом населення 1991 року в Канаді мешкало 1 071 060 осіб з повним або частковим українським походженням, а за переписом 2006 року вже 1 209 085 осіб, або 3,9% населення країни (табл. 1.3).

Фактично, сьогодні канадські українці присутні в усіх провінціях та територіях країни. Кількісно українське населення Канади розміщене в провінціях таким чином: Онтаріо – 336 тисяч, Альберта – 332 тисяч, Британська Колумбія – 197 тисяч, Манітоба – 167 тисяч, Саскачеван – 129 тисяч осіб [8, с. 53].

Таблиця 1.3

Чисельність осіб українського походження за переписом 2006 р. [55]

Територія	Населення	в тому числі українського походження	%
Манітоба	1 133 510	167 175	14,7%
Саскачеван	953 850	129 265	13,6%
Альберта	3 256 355	332 180	10,2%
Юкон	30 195	1 620	5,4%
Британська Колумбія	4 074 385	197 265	4,8%
Північно-західні території	41 060	1 445	3,5%
Онтаріо	12 028 895	336 355	2,8%
Нова Шотландія	903 090	7 500	0,8%
Нунавут	29 325	155	0,5%
Квебек (провінція)	7 435 905	31 955	0,4%
Нью-Брансвік	719 650	2 455	0,3%
Острів Принца Едварда	134 205	780	<0,1 %
Ньюфаундленд і Лабрадор	500 610	945	<0,1 %
Канада	31 241 030	1 209 085	3,9%

Серед виїжджаючих із країни на постійне місце проживання до Канади, багато фізиків, математиків, фахівців у галузі обчислюваної техніки. Також не можна залишити поза увагою й те, що серед науковців, які емігрували, відносно велика частка провідних учених із всесвітньо відомих інститутів Національної Академії Наук.

Сучасна економічна ситуація в Україні стимулює заробітчанську міграцію, адже щороку за кордоном працевлаштовується близько 50 тисяч громадян України. Середньомісячний зарібок трудового іммігранта становить біля 930 доларів. Це практично втричі більше за середню зарплату українця.

Масовий виїзд за кордон молоді обертається для України втратою свіжих ідей, інновацій та майбутніх фахівців. Разом з цим наші трудові мігранти досить швидко самоорганізувалися в країнах проживання. Вони не тільки успішно відстоюють свої інтереси, а й пропагують Україну, її культуру,

звичаї, відкривають іншим народам нашу історію Представники нової хвилі роблять свій внесок в розбудову українського громадського й культурного життя в Канаді. Чимало нових емігрантів працюють в українській спільноті в галузях освіти, культури, релігії, спорту та бізнесу. Їх діяльність не лише зміцнює українську діаспору в Канаді, а й забезпечує її майбутнє процвітання.

Більш того, сьогодні канадійські українці присутні в усіх провінціях та територіях країни. Українське населення Канади розміщене в провінціях таким чином: Онтаріо – 336 тисяч, Альберта – 332 тисяч, Британська Колумбія – 197 тисяч, Манітоба – 167 тисяч, Саскачеван – 129 тисяч осіб [4].

П'ята хвиля – сучасна (2015 – наші дні)

На нашу думку, також можна виокремити п'яту хвилю української еміграції до Канади (2015–2021 роки). Цих емігрантів не можна порівняти із попередніми поколіннями, до неї можна віднести ровесників незалежності – молодь України. Молоді українські емігранти не тікають від злиднів на Батьківщині, не шукають «кращої долі» за океаном. Вони освічені, вільно володіють іноземними мовами та професіонали своєї справи.

Таким людям непогано й в Україні, вони працюють у великих транснаціональних компаніях, в ІТ-галузі та урядових і неурядових організаціях. Але за кордоном вони мають кращі шанси стати ще більш успішними. Еміграція для молоді – це інструмент для реалізації власного потенціалу. Їх важко здивувати, вони швидше адаптуються у нових умовах, і з «емігранта» швидко перетворюються на «свого» у будь-якому суспільстві.

Також, українська молодь політично свідома, але не політично упереджена. Вона знає, що відбувається в Україні, ЄС, США та Канаді. Вони можуть підтримати розмову й мають свій погляд на економічну, політичну та культурно-просвітницьку діяльність.

Новоприбулі українці-емігранти будуть ходити на українські фестивалі, кінопокази, політичні акції, вони патріоти й уболівають за Україну. Так як попереднім чотирьом хвилями еміграції дорога додому була закрита, то це міграційне покоління їздить на Батьківщину провідувати родичів та друзів.

Масовий виїзд за кордон молоді обернеться для України втратою свіжих ідей, інновацій та майбутніх фахівців. Разом з цим наші трудові мігранти досить швидко самоорганізувалися в країнах проживання. Вони не тільки успішно відстоюють свої інтереси, а й пропагують Україну, її культуру, звичаї, відкривають іншим народам нашу історію. Представники нової хвилі роблять великий внесок у розбудову українського громадського, культурного та економічного життя в Канаді. Їх діяльність не лише зміцнює українську діаспору в Канаді, а й забезпечує її майбутнє процвітання.

Але існують і проблеми сучасних молодих іммігрантів у Канаді. Ностальгія – це один з найважливіших чинників повернення додому, велика кількість людей просто не справляються з самотністю та тугою за рідним краєм. Високі податки – емігранти відзначають, що завдяки грошовим зборам їх доходи скорочуються в два рази. В той же час в Канаді можна отримати безкоштовну освіту та страхування, але більшість рідко користуються цими привілеями. Погодні умови – люди просто не здатні адаптуватися до клімату Канади, взимку дуже холодно, а влітку – дощить. І саме нездатність звикнути до такої погоди мотивує іммігрантів повернутися до України [37].

Отже, люди завжди шукатимуть, де їм краще. І якщо в певний момент в Україні з'являться кращі умови для малого бізнесу, податки знизять, корупцію подолають – емігрантська молодь може й повернутися. Вони не обмежують себе стереотипами й страхами, кордонами й візами, вони шукають нові можливості у глобальному середовищі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

2.1. Двобічна економічна лібералізація для розвитку українсько-канадських відносин

Канада всебічно підтримує Україну з багатьох причин. Одна з основних – 1,3 млн населення країни кленового листка має українське походження [18]. Українська діаспора – це потужний захист інтересів України у світовому економічно-політичному просторі.

Після того як Україна стала незалежною, двосторонні міжнародні економічні відносини з Канадою є одним з пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної політики нашої держави. 2 грудня 1991 року Канада перша із західних держав підтримала та визнала незалежність України. 27 січня 1992 року між Канадою та Україною були встановлені повноцінні двосторонні відносини. Декларація «Про особливе партнерство», підписана у 1994 році та оновлена у 2001 та 2008 роках, довела підтримку з боку Канади всебічного розвитку України та важливість двосторонньої співпраці країн для забезпечення стабільності розвитку та процвітання у світі [18].

Починаючи вже з 1991 року, уряд Канади надає значну підтримку потенціалу України у розбудові ринкової економіки та поглибленні вже існуючих економічних та політичних зв'язків між двома державами. Канада надавала нашій державі економічну, політичну та технічну підтримку у приєднанні до Світової організації торгівлі (СОТ). Країна кленового листка також взяла на себе зобов'язання підтримувати Україну у МВФ [65].

Україна та Канада розвивають економічні відносини, які базуються на рівності, недискримінації та взаємній вигоді. Це створило деякі умови для

подолання Україною бар'єрів економічного протекціонізму та дискримінаційних правових норм, що дало змогу розпочати складний процес входження до світової ринкової економічної системи [70].

Про значний розвиток співпраці між Україною та Канадою, зокрема, свідчить високий рівень політичного діалогу між державами, який за останні роки став чи не найактивнішим за всю історію двосторонніх відносин. Серед досягнень слід відзначити створення зони вільної торгівлі між Канадою та Україною і підписання «Дорожньої карти» пріоритетів українсько-канадських відносин, активні політичні та бізнесові контакти, важливі для України спільні інвестиційні проекти.

У результаті перемовин обох країн у 2009 році було вирішено закріпити дружні відносини Угодою про вільну торгівлю між Україною та Канадою, що мала на меті пом'якшення торгівлі на двосторонній основі.

Угода вступила в силу після проходження внутрішньодержавних погоджувальних процедур та підписання ратифікаційних грамот Парламентами обох країн. 11 липня 2016 року у присутності Міністра міжнародної торгівлі Канади Христі Фріланд та Міністра економічного розвитку і торгівлі України Степана Кубиви було формально підписано угоду. Угода про вільну торгівлю між Канадою та Україною набула чинності 1 серпня 2017 року [52].

Починаючи з серпня 2017 р. Україна скасувала ввізні мита на понад 70% імпорту з Канади. Для інших сільськогосподарських та промислових продуктів Україна поступово відкриватиме свій ринок протягом перехідних періодів 3, 5 або 7 років.

Канада негайно ліквідувала тарифи на 98% українських товарів [52]. Експорт товарів з України у 2020 році складається:

- фармацевтичної продукції (36%),
- сільського господарства та сільськогосподарської та харчової продукції (21%),

– продукції металургії (20%) та продукції з високою доданою вартістю (14%) (рис. 2.1.) [11].

Рис. 2.1. Експорт товарів з України до Канади у 2020 році [52]

На думку канадських експертів, підприємства Канади, які виробляють транспортні засоби, двигуни, турбіни, літаки та турбореактивні літаки, нафтові гази, етиленові полімери, каучук, деревну, целюлозу та м'ясо, мають потужний економічний потенціал в Україні. У той же час Канада пропонує більш конкурентоспроможні ціни для українських компаній, що виробляють кондиціонери, необроблене срібло, кобальт, папір і картон без покриття, вузькоткані тканини, машини та деталі, вилочні навантажувачі та інші робочі вантажівки.

Експорт Канади в Україну переважним чином включає рибу та морепродукти, машини та механічні прилади, автотранспорт та деталі, м'ясо та електроніку. Наприклад, у червні 2020 року Україна була четвертим за обсягом пунктом призначення канадського експорту риби та морепродуктів.

У 2019 році Канада забезпечувала 70% загального обсягу імпорту України заморожених ракоподібних, креветок з холодною водою та креветок. У 2019 році Україна також імпортувала з Канади майже половину заготовленої

журавлини (46% від загального обсягу імпорту) та 20% діамантів. Імпорт Канади з України, який значно збільшився, включає залізо та сталь, електроніку та овочеві препарати.

Україна поставила 26% загального обсягу імпорту яблучного соку Канади та 6% сніжних лиж у 2019 році. Збільшення обсягу імпорту України до Канади можна прослідкувати на прикладі поставки свинини (рис 2.2.) [11].

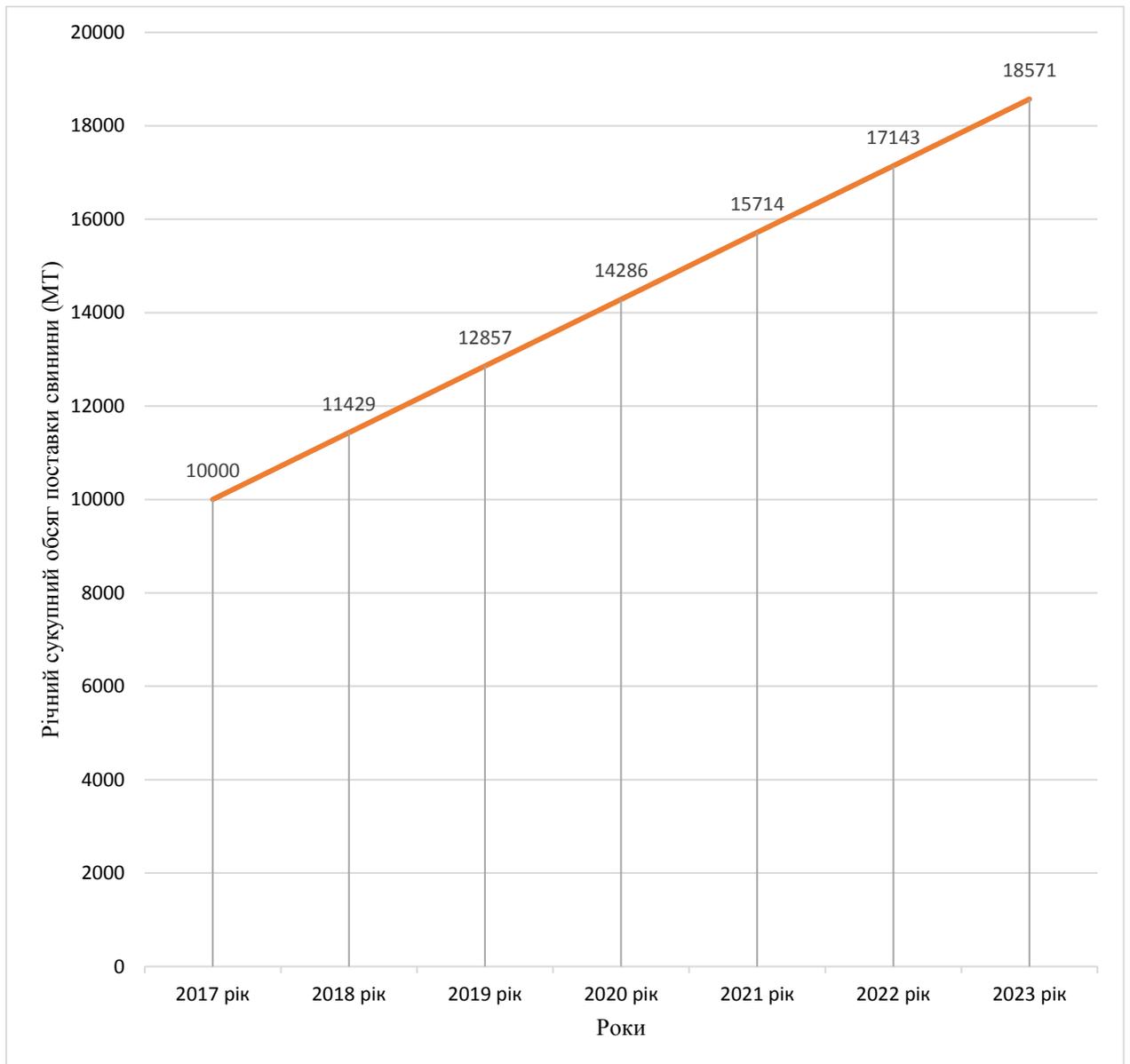

Рис. 2.2. Обсяг поставки свинини за різні роки [11]

За даними Державної служби статистики України, у 2019 році загальний товарообіг товарів та послуг між Україною та Канадою становив 394 млн. дол. США (-28%, або 156 млн. дол. США порівняно з 2018 роком). За перші 6 місяців 2020 року товарообіг зріс на 4% - до 190 млн. дол. США. За січень-

червень 2020 року торгівля товарами зменшилась на 5%, торгівля послугами - зросла на 28%. Загалом український експорт зріс на 4%, а канадський імпорт - на 5% [11].

Впродовж дії зони вільної торгівлі між Канадою та Україною можна побачити позитивну динаміку зростання обсягів двосторонньої торгівлі. Дослідження даних Державного комітету статистики України показало, що у 2018 році обсяги двосторонньої торгівлі товарами та послугами між Україною та Канадою збільшились і склали 509,3 млн дол. США (загальний експорт – 164,5 млн дол. США, загальний імпорт – 344,8 млн дол. США, сальдо - негативне 180,3 млн дол. США) [11].

Для порівняння, за даними Державного комітету статистики України у 2017 році загальний обсяг торгівлі між Україною та Канадою складав 477,7 млн дол. США (загальний експорт – 141,5 млн дол. США, загальний імпорт 334,2 млн дол. США, сальдо - негативне 194,7 млн дол. США) (рис. 2.3) [11].

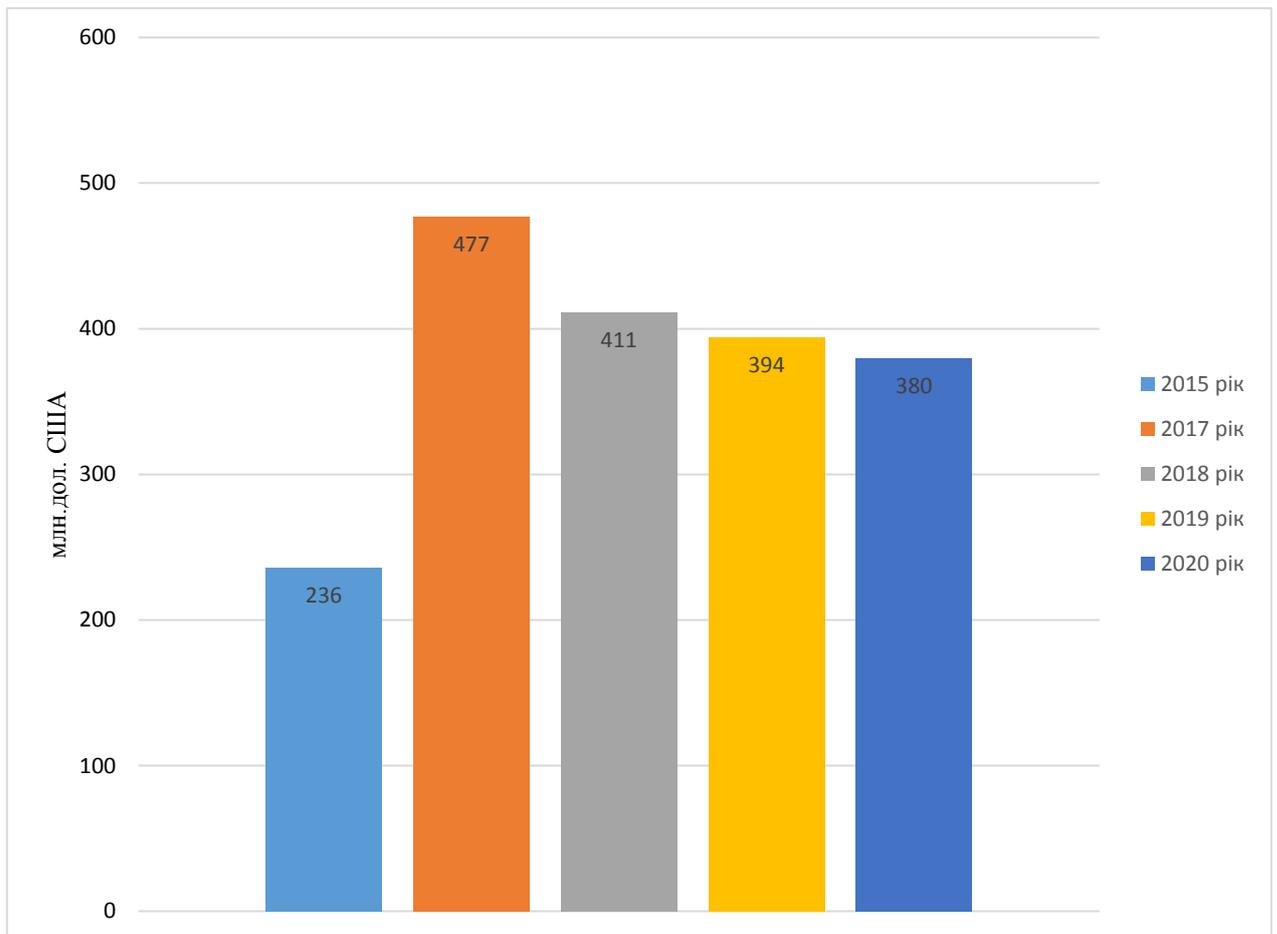

Рис. 2.3. Загальний товарообіг між Україною та Канадою [11]

Вагомою перевагою для України від підписання Угоди про зону вільної торгівлі є і те, що ринок Канади є новим у порівнянні з європейським, тому двостороннє співробітництво дасть змогу адаптуватися вітчизняним товаровиробникам до вимог північноамериканського ринку та споживчих уподобань канадського населення.

Відносно Канади, то їй Україна потрібна як стратегічний партнер, який, подолавши кризові явища, відіграватиме помітну роль у європейських економічних і військово-політичних структурах, а Канада матиме союзника, через якого зможе ширше представляти свої інтереси в Європі.

В цілому, двостороння лібералізація торгівлі України та Канади сприятиме зростанню добробуту країн на основі взаємовигідного розвитку зовнішньоекономічної діяльності й особливо її зовнішньоторговельної складової за рахунок зменшення рівня тарифних і нетарифних обмежень.

2.2. Інвестиційна діяльність Канади на території України

Торговельно-економічна сфера займає значну частку у відносинах України з Канадою, про це свідчить нормативно-правова база, яка налічує понад три десятки принципово важливих документів. Особливе місце займає сфера інвестицій. За допомогою канадських інвестицій відбувається зміцнення і подальший розвиток економіки України. Також можна відмітити, що основною сферою інвестицій є промисловість України.

За підтримки Канади система правової допомоги в Україні була розширена, включаючи відкриття 100 місцевих центрів правової допомоги по всій країні (з запланованих до 400), які надають безкоштовні юридичні послуги близько восьми мільйонам потенційних клієнтів, включаючи найбільш маргіналізованих та вразливих громадян, таким чином посилюючи захист своїх прав та покращуючи доступ до правосуддя [67].

Від початку російської агресії діаспора в Канаді розгорнула активну діяльність з допомоги батьківщині у кількох напрямках. По-перше,

інформування суспільства і влади країн проживання про реальну ситуацію в Україні; по-друге, тиск на уряд Канади для надання Україні військово-політичної, фінансової та гуманітарної підтримки. Водночас тиск здійснюється і в найвпливовіших міжнародних організаціях (ООН, НАТО, МВФ) як самими діаспорними організаціями, так і через уряд Канади. По-третє, надання гуманітарної допомоги через громадські та урядові ініціативи Канади. При цьому саме дії української діаспори стали поштовхом до лобювання інтересів України канадськими політичними чинниками як на рівні держави, так і на міжнародній арені [67].

Визнаючи вплив триваючого конфлікту на сході на внутрішньо переміщених осіб, Міжнародна організація з міграції проконсультувала до 3000 дітей, молоді та їх батьків, включаючи сім'ї внутрішньо переміщених осіб та солдатів, які воюють на Донбасі, щодо запобігання торгівлі людьми та правил безпечної міграції.

Також був запроваджений проект «Допомога дітям України» за ініціативи ряду організацій, зокрема, Конгресу українців Канади (UCC National – Ukrainian Canadian Congress), канадської благодійної організації «Help Us Help», Канадсько-української фундації (Canada Ukraine Foundation) та «MEEST Canada». Основним завданням цього проекту є підтримка українських сімей та повернення дітей до інтернатних закладів. В рамках проекту надавались продуктові та гігієнічні набори [63].

Канада підтримала прийняття парламентом України закону про реформу політичного фінансування у жовтні 2015 року, підвищення прозорості фінансування політичних партій та зменшення лобювання власних інтересів. Канада також підтримала підготовку 149 звітів про розслідування та розкриття випадків передбачуваної корупції, окремі з яких призвели до того, що вісім людей на вищих керівних посадах подали у відставку або були змушені залишити посаду, включаючи заступника генерального прокурора та заступника міністра регіонального розвитку.

Технічна допомога, що надається Канадою (загальна сума 26 мільйонів доларів США з 2009 року) успішно допомогла уряду України реалізувати компонент фінансового сектору програми Міжнародного валютного фонду на суму 17,5 мільярда доларів, відновити макроекономічну стабільність, посилити економічне врядування та прозорість, а також закласти основи стійкого та збалансованого економічного зростання після політичної та економічної кризи 2014 року [68].

Основні канадські партнери, інвестори та інвестиційні проекти:

Міністерство закордонних справ, міжнародної торгівлі і розвитку Канади,

- «Black Iron» (видобуток корисних копалин),
- «Brookfield & Partners» (спорудження Innovation District IT Park у Львові),
- «TIU Ukraine» (альтернативна енергетика),
- Vermilion Ukraine Exploration BV (енергетика),
- «Maritime Launch Services Ltd» (космічна галузь),
- Alinea International (Супровід урядових реформ в Україні),
- «Fairfax Financial Holdings Limited» (інвестиції в сільське господарство, страхування).

За підтримки уряду Канади та Федерації канадських муніципалітетів для України стартував шестирічний (2015 – 2020 роки) проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (ПРОМІС). Проект спрямований на зміцнення муніципального сектору в Україні, впровадження ефективного демократичного управління, прискорення економічного розвитку міст та регіонів; створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу; підтримку процесу децентралізації та інтегрованого планування розвитку на місцевому, регіональному та національному рівнях [48].

Також прикладом можна назвати канадсько-український проект підтримки торгівлі та інвестицій (проект CUTIS) – це 5-річна (2016 – 2021) ініціатива уряду Канади, спрямована на зменшення бідності в Україні шляхом нарощування експорту з України до Канади та інвестицій з Канади до України [44]. В рамках проекту здійснюється пошук інвесторів з Канади, які готові підтримати український бізнес, надаються консультації про особливості торговельної співпраці з Канадою, проводяться практичні тренінги, семінари, вебінари та інші заходи в різних областях України [19].

Прикладом можна назвати дослідження «Визначення пріоритетів розвитку українського експорту до Канади в межах Експортної стратегії України» фахівців Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства, ДП «Укрпромзовнішекспертиза» та Офісу з просування експорту за підтримки проекту CUTIS.

Дане дослідження мало на меті визначення пріоритетів розвитку українського експорту до Канади в межах Експортної стратегії України, а також розроблення і апробування методики визначення пріоритетів розвитку українського експорту для інших пріоритетних ринків.

Дослідження умовно можна розділити на дві частини. Перша – сфокусована на відборі перспективних товарних позицій та видів послуг для розвитку українського експорту до Канади в межах Експортної стратегії України.

В результаті дослідження були відібрані наступні експортні пріоритети:

Харчова промисловість: плоди та горіхи, сирі або варені, морожені; томати, приготовлені або консервовані без оцту; кондвироби з цукру без вмісту какао; овочі, приготовлені або консервовані, з оцтом; шоколад;

Машинобудування: електроди вугільні, щітки вугільні, вугілля для ламп або гальванічних елементів; радіатори для центрального опалення, повітрянагрівачі з неелектричним нагрівом, з чорних металів; електронагрівальні прилади та апарати; праски електричні; машини пральні;

Послуги: комп'ютерні послуги; наукові та технічні послуги; професійні та консалтингові послуги.

Передбачається, що результати дослідження будуть впроваджені Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України шляхом розроблення та затвердження Стратегічного плану розвитку українського експорту до Канади на основі визначених ним пріоритетів, а також шляхом застосування методології дослідження для визначення пріоритетів розвитку експорту та розроблення стратегічних планів для інших ринків у фокусі [42].

Можна виокремити ще один цікавий проект-дослідження на тему «Товари українського експорту, які отримують переваги від ЗВТ між Україною, Канадою та ЄС» між міністерством економічного розвитку і торгівлі України та ДП «Укрпромзовнішекспертиза» за методичної та технічної підтримки Канадсько-українського проекту з підтримки торгівлі та інвестицій (CUTIS) [42].

Фактично дослідження складалось із двох ключових етапів. На першому етапі аналізувалась участь України в ланцюгах доданої вартості за угодами про вільну торгівлю між Україною, Канадою та ЄС.

Другий етап – визначення груп українських товарів, що отримують переваги від потенціальної крос-кумуляції за правилами походження між Україною, Канадою та ЄС.

Результати дослідження допомагають визначити товарні групи українського експорту, які отримують найбільші переваги внаслідок функціонування трьох зон вільної торгівлі: між Україною та ЄС, Україною та Канадою, а також Канадою та ЄС.

Відповідні торговельні угоди дозволяють українським виробникам імпортувати сировину з ЄС або Канади й експортувати свою продукцію на ці ринки на преференційних умовах, переважно без сплати мит», – зазначає Максим Борода, старший експерт з питань аналізу торгівлі та інвестицій проекту CUTIS.

В дослідженні розглянуті три можливі ланцюги доданої вартості.

1. Якщо український підприємець планує імпортувати сировину із ЄС, виробляти продукцію в Україні та в подальшому експортувати її до Канади, то йому варто звернути увагу на виробництво 9 товарних позицій, зокрема продукції легкої промисловості (зокрема костюми), гумових та пластмасових виробів та окремих позицій машинобудування. Виробники вказаних товарів виграють від однієї чи навіть двох зон вільної торгівлі.

2. Якщо бізнес-модель включає імпорт сировини з Канади, переробку в Україні та подальший продаж в ЄС, то найбільш цікавою може бути поставка в Україну 6 товарних груп, зокрема гумових та пластмасових виробів, взуття та окремих позицій машинобудування.

3. Найбільше можливостей для бізнесу відкривається при переробці в ЄС української сировини для подальшого експорту до Канади (28 позицій), які здебільшого представляють добувну, хімічну промисловість, металургію та окремі позиції машинобудування.

Мешканці промислових міст України щодня на власному досвіді переконуються у тісному взаємозв'язку економічного зростання та забруднення довкілля. Більші об'єми виробництва для експорту позитивно впливають на зарплати та бюджетні надходження. Але з урахуванням поширених в Україні виробничих технологій це зазвичай погіршує стан навколишнього середовища та здоров'я населення. Описана ситуація категорично не підпадає під поняття «сталий розвиток», оскільки такий економічний ріст несе загрози сучасним та майбутнім поколінням. У зв'язку з цим було затверджено створення посібника для покращення розвитку сфер охорони довкілля та торгівлі з досвіду Канадсько-українського проекту з підтримки торгівлі та інвестицій (CUTIS).

Перша частина посібника фокусується на канадських природоохоронних регулюваннях та стандартах Канади, дотичних до торгівлі. Крім того, увага акцентується на кількох добровільних екологічних

стандартах, що суттєво впливають на окремі сегменти місцевого ринку. Публікація охоплює тільки регулювання федерального рівня.

Друга частина видання розглядає окремі природоохоронні аспекти, які підвищують конкурентоздатність українських підприємств та полегшують їхній доступ до канадського ринку. Про заходи із підвищення ефективності використання ресурсів на виробництві, застосування екологічного маркування та багато іншого [44].

Найбільш масштабний канадський інвестиційний проект зі створення нового залізородного підприємства у Кривому Розі, який виконує канадська компанія Black Iron. Вже можна сказати, що в проект вже вкладено більше 70 мільйонів доларів. Очікують, що всього створення Шиманівського ГЗК компанія залучить не менше 1,2 млрд. дол. США. Крім цього, ще близько 2,2 млрд дол США отримають державний і місцевий бюджети за майбутні двадцять років роботи компанії в Україні у вигляді податкових надходжень. Проект допоможе створити в регіоні 700 робочих місць безпосередньо на підприємстві і ще 2000 робочих місць опосередковано [43].

Черкаська область стала першою, де впровадили ініціативу «Сприяння реалізації регіональних інвестиційних проектів в Україні». Її втілюватимуть у межах п'ятирічного проекту від компанії Alinea International «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), що фінансується за кошт уряду країни кленового листка [59].

Кіровоградщина розпочала реалізацію канадського інвестиційного проекту на побудову та подальший розвиток кооперативного елеватора для зберігання зерна, створення програми кредитування під заставу урожаю, залучення іноземних спеціалістів з аграрної справи та маркетингу [51].

Перспективними напрямками співпраці між нашими країнами є співробітництво в аерокосмічній галузі. Так, Україна успішно заміщає російські комплектуючі для українських літаків АН поставками з Канади. Масштабний проект також пов'язаний із будівництвом космодрому в провінції Нова Шотландія, з якого запускать українські ракетносії «Циклон-4М».

Очікують, що до 2022 р. з космодрому запускатимуть вісім ракет щорічно. Загальна вартість проекту – 304 млн. канадських доларів [67].

У Львові розпочалося будівництво Innovation District IT Park, інвестором якого виступає канадський фонд Brookfield. На заході Brookfield вважається одним з кращих фондів для так званих «пенсійних інвестицій». Він виплачує великі дивіденди (близько 5%) і ставить довгострокові цілі підняти ставку до 9% щорічно. Крім того, бізнес-модель Brookfield дуже стійка до тимчасових криз або інфляційних проблем. Також можна сказати, що у компанії є водні, енергетичні, транспортні, телекомунікаційні, інфраструктурні володіння у всьому світі, що забезпечують її стабільність. Компанія Brookfield є потужним тригером для іноземних інвесторів та може стати початком справжнього інвестиційного розквіту для України [45].

TIU Canada працює в Україні з 2016 року. Компанія ввела в експлуатацію СЕС 10,5 МВт в місті Нікополь у 2018 році, СЕС 11 МВт в Миколаївській області - в квітні 2019 року. Крім того, TIU Canada запустила СЕС 33 МВт в Одеській області. Компанія TIU Canada стала першим інвестором в Україні в рамках канадсько-української угоди про зону вільної торгівлі (CUFTA), вклад склав понад 65 мільйонів доларів [45].

Канадське посольство дало оцінку, що потенціал інвестиційної співпраці між Україною та Канадою повністю не розкритий та обмежується поточною оцінкою Export Development Canada (та її дочірньою структурою Development Finance Institute) ризиків для канадського бізнесу у співпраці з Україною. З урахуванням цього. Посольством постійно приділяється окрема увага інформаційно-роз'яснювальній роботі з EDC та канадськими компаніями щодо розвитку економіки України, результатів проведених реформ, покращення бізнес-клімату [65].

Можна сказати, що EDC є доволі консервативною організацією, яка доволі повільно приймає рішення для зміни рейтингів. Суттєвим фактором, що має вплив на двосторонню торгівельну та інвестиційну співпрацю є

конкуренція на світовому ринку за канадський капітал, де Україна конкурує з країнами Азії.

Основні ринки не тільки швидко розвиваються, але є більш гнучкими. Оскільки, за інформацією отриманою від канадських компаній негативними чинниками, які стримують інвесторів є зарегульованість економіки України, також значна необхідність для вдосконалення механізмів припливу до України фінансів з-за кордону та їх подальше повернення вже у вигляді прибутку.

Беручи до уваги високий патріотизм канадських споживачів, українські компанії повинні в першу чергу здійснювати пошук канадських партнерів у нішах, в яких вони можуть доповнювати один одного.

2.3. Оцінка впливу обсягів двосторонніх відносин на формування внутрішнього валового продукту України

В зв'язку з розширенням можливостей для розвитку двосторонніх економічних відносин між Україною і Канадою, доцільно кількісно оцінити вплив обсягів двосторонніх відносин на формування валового внутрішнього продукту України. Для цього розрахуємо показники парної кореляції між показником зовнішньоторговельного обороту (ЗТО) між країнами та обсягом ВВП України. Розрахунок парної кореляції між показником ЗТО між Україною і Канадою (x) та ВВП України (y) подано у табл. 2.1.

В якості вихідних даних нами було взято відповідні показники за період 2010 – 2019 років. Використання річних показників забезпечує відсутність впливу сезонної хвилі на значення вихідних показників. Показники x і y також не знаходяться в функціональній залежності один від одного.

Коефіцієнт парної кореляції Пірсона (r_{xy}) в нашому випадку дорівнює 0,7567, що свідчить про наявність прямого та тісного зв'язку між показниками ЗТО Україна-Канада та (x) та ВВП України (y).

Визначимо форму залежності та побудуємо математичну модель залежності ВВП України від ЗТО Україна-Канада. Найпростішим видом

кореляційного зв'язку є зв'язок між двома ознаками: результативною і факторною. Такий зв'язок називають парною кореляцією або простою кореляцією.

Таблиця 2.1

Розрахунок показників парної кореляції між показником зовнішньоторговельного обороту (ЗТО) між Україною та Канадою та обсягом ВВП України.

№ з/п	Рік	ЗТО, млн.дол. США (x)	ВВП України, млн.дол. США (y)	$x - \bar{x}$	$y - \bar{y}$	x^2	y^2	$x \times y$
1	2010	233	136000	-95,6	-2285	9139,36	5221225	218446
2	2011	329	163200	0,4	24915	0,16	620757225	9966
3	2012	300	175800	-28,6	37515	817,96	1407375225	-1072929
4	2013	300	183300	-28,6	45015	817,96	2026350225	-1287429
5	2014	263	133500	-65,6	-4785	4303,36	22896225	313896
6	2015	236	91030	-92,6	-47255	8574,76	2233035025	4375813
7	2016	245	93220	-83,6	-45065	6988,96	2030854225	3767434
8	2017	476	122200	147,4	-16085	21726,76	258727225	-2370929
9	2018	510	130800	181,4	-7485	32905,96	56025225	-1357779
10	2019	394	153800	65,4	15515	4277,16	240715225	1014681
Сума		3286	1382850	0,00	0,00	89552,40	8901957050,00	3611170,00
Середнє значення		328,6	138285					
Коефіцієнт кореляції		0,7567						

Розрахунок параметрів рівняння кореляційного зв'язку здійснено з використанням табличного процесору Excel (табл. 2.2).

Параметри рівняння кореляційного зв'язку між обсягом ЗТО Україна-Канада та ВВП України мають наступний вигляд:

$$a = 125034,$$

$$b = 40,325.$$

Таблиця 2.2

Розрахунок параметрів рівняння кореляційного зв'язку між обсягом
ЗТО Україна-Канада та ВВП України

№ з/п	Рік	ЗТО, млн.дол. США (x)	ВВП України, млн.дол. США (y)	$x \times y$	y^2	x^2	y_x
1	2010	233	136000	31688000	18496000000	54289	134429,9626
2	2011	329	163200	53692800	26634240000	108241	138301,1299
3	2012	300	175800	52740000	30905640000	90000	137131,7148
4	2013	300	183300	54990000	33598890000	90000	137131,7148
5	2014	263	133500	35110500	17822250000	69169	135639,7024
6	2015	236	91030	21483080	8286460900	55696	134550,9366
7	2016	245	93220	22838900	8689968400	60025	134913,8585
8	2017	476	122200	58167200	14932840000	226576	144228,8547
9	2018	510	130800	66708000	17108640000	260100	145599,8932
10	2019	394	153800	60597200	23654440000	155236	140922,2327
Сума		3286	1382850	458015680	200129369300	1169332	1382850
Середнє		328,6	138285	45801568	20012936930	116933,2	138285

Відповідно, загальний вид рівняння кореляційного зв'язку між обсягом
ЗТО Україна-Канада та ВВП України буде наступним:

$$y_x = 125034 + 40,325 \times x.$$

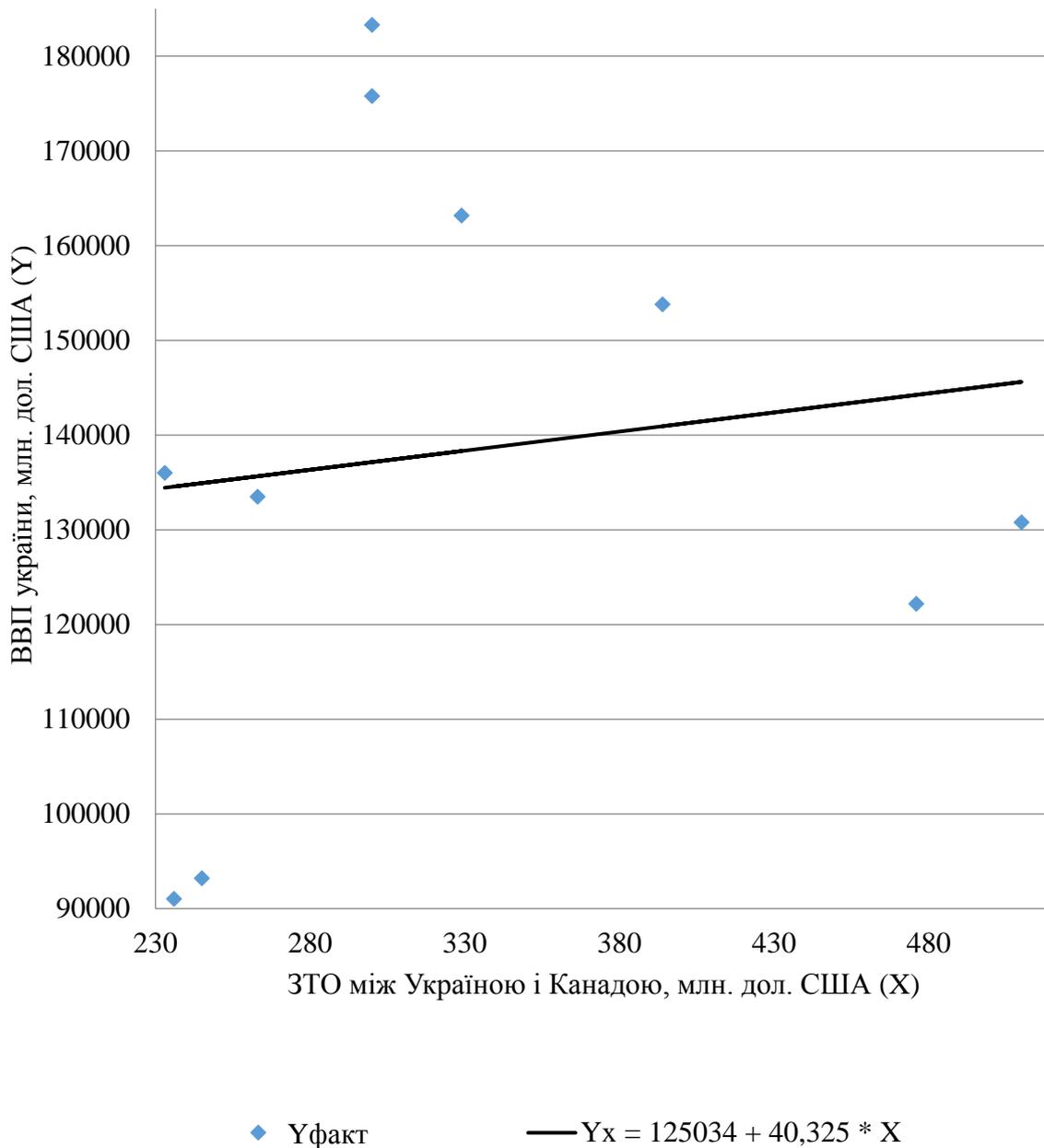

Рис.2.4. Емпіричний та теоретичний розподіл залежності між обсягом ЗТО Україна-Канада та ВВП України

Таким чином, розраховане рівняння кореляційного зв'язку між обсягом зовнішньоторговельного обороту Україна-Канада та ВВП України свідчить про те, що при збільшенні ЗТО на 1 млн. дол. США, ВВП України під впливом даного чинника може зрости на 40,325 млн. дол. США.

Отже, угода про зону вільної торгівлі надає можливість для розвитку української економіки у коротко- та довгостроковій перспективі, а також дає

зможу знизити ступень ризику у торговельних потоках між Україною та Канадою. Положення Угоди відповідають стандартам СОТ і зобов'язанням сторін в цій міжнародній організації, а також забезпечують поглиблення економічної та торговельної співпраці між країнами.

Таким чином, в умовах глобалізації все актуальнішого значення набувають інтеграційні торговельні процеси та двостороння співпраця між країнами. Відносини України та Канади є вдалим прикладом співробітництва. Створення зони вільної торгівлі між ними – це перший крок України у побудові міжконтинентальних преференційних відносин.

Особливе партнерство цих країн дозволяє укласти угоди між ними на взаємовигідних умовах та сприяти поглибленій торговельній співпраці в майбутньому. Угода про Зону вільної торгівлі, може стати не просто каталізатором розвитку вітчизняної економіки, але й призведе до динамічних змін у конкурентоспроможних секторах національної економіки, що дозволить Україні вийти на якісно новий рівень свого розвитку.

Вітчизняні експортери отримають можливість виходу на канадський ринок товарів, а національні виробники – стимули для підвищення якості та конкурентоспроможності своєї продукції.

Економічне співробітництво з Канадою є досить важливим для України. Створення зони вільної торгівлі між цими країнами – це перший крок України у побудові міжконтинентальних преференційних відносин. Особливе партнерство цих країн дозволяє укласти угоди між ними на взаємовигідних умовах та сприяти поглибленій торговельній співпраці в майбутньому. Угода про Зону вільної торгівлі, може стати не просто каталізатором розвитку вітчизняної економіки, але й призведе до динамічних змін у конкурентоспроможних секторах національної економіки, що дозволить Україні вийти на якісно новий рівень свого розвитку.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ

3.1. Особливості соціально-культурних та гуманітарних зв'язків

Соціально-гуманітарний та культурний розвиток українців на території Канади почався уже з першої хвилі імміграції. Зазвичай, іммігранти тяжко працювали на різних роботах у багатих людей зовсім не мали змоги розвивати будь-яке громадське життя. Лише під кінець XIX століття були створені осередки соціально-культурних «колоній» у великих містах Канади (Едмонтоні, Вінніпегу та Ванкувері). З самого початку були організовані територіальні або місцеві читальні, яким давали імена відомих українських поетів, письменників та громадських діячів. Згодом вони стали головними осередками поширення культури та писемності.

Значна кількість українських іммігрантів кінця XIX століття була малограмотною. Саме таке тяжке становище утворилось у результаті багатьох обставин: рівень освіти населення західноукраїнських земель був нижче середнього, кількість неписемних серед переселенців зростала через невідвідування школи великою частиною дітей по причині незадовільних матеріальних умов та розташування поселень у лісах та болотистих місцевостях, віддалених від міських центрів. Найпершою та найбільшою проблемою для новоприбулих було отримати засоби для існування. Для підтвердження даних про малограмотність достатньо просто навести факт, що під кінець XIX – на початку XX століть налічувалося близько 40% осіб, котрі не вмели ані читати, ані писати, а українська етнічна група загалом за рівнем освіти знаходилася на одному з найнижчих місць серед етнічних спільнот Канади.

Розвиток соціально-культурного життя був досить повільний, тому що в Канаді не було україномовної преси, яка могла відображати роботу місцевих

читалень, що працювали у різних частинах країни. Правда, Кирило Генік тоді активно публікувався у газеті «Свобода», на сторінках якої він висвітлював життя українських поселенців – їхню тяжку долю на гомстедах та будівництві залізничних шляхів. В ряді статей Кирило Генік зазначав, що через неорганізованість українські трударі не можуть відстоювати свої права. Надсилав він статті до газети «Громадських голос» у Львові, в яких попереджав селян, щоб не їхали до Канади навмання [47].

На початку ХХ століття соціально-культурне життя українців у Канаді почало швидко розвиватись. У січні 1904 року відбулись установчі збори читальні «Просвіта». Тоді ж було організовано і «Рідну школу», в якій української мови навчалось 50 дітей. У лютому почав працювати учительський семінар – Training School. У жовтні 1906 року було створено Товариство імені Тараса Шевченка. З ним об'єднались читальні імені Кобзаря. При Товаристві влаштовували театральні вистави. Тут же відбувся перший з'їзд українських вчителів. Наукове товариство відкрило в своєму залі українсько-англійську школу для членів і прихильників товариства [25].

Але під час Першої та Другої світових війн зв'язки українських переселенців із своїми рідними, політично-культурними організаціями фактично припинились через те, що держави, де жили українці, приймали участь у збройному конфлікті.

Але проявом освітніх досягнень українських переселенців у міжвоєнний період було активне заснування та розвиток українських шкіл, учительських семінарій, які готували вчителів для цих шкіл, духовних семінарій, бурс та інститутів. Саме ці здобутки мали великий вплив на життя української спільноти в Канаді. Українці у країні кленового листа доклали значних зусиль для розвитку освіти у діаспорі та для збереження молоддю культурної ідентифікації своїх пращурів. Забезпечення низької плати за навчання в інститутах дало змогу молодим українцям з незаможних сімей здобути гарну висококваліфіковану освіту. Навчальні заклади відігравали важливу роль у формуванні прошарку інтелігенції в Канаді поряд з фермерськими та

робітничими класами. Викладачі виховували у молоді почуття гордості за рідну Батьківщину своїх пращурів, сприяли збереженню та розповсюдженню українських традицій, спонукали до формування та розвитку українських товариств у Канаді. Крім навчальної, вони проводили націокультурну роботу серед громадськості, намагаючись запобігти асиміляції українців з місцевим населенням.

З 1971 року у Канаді було запроваджено офіційну політику багатокультурності, яка була спрямована на допомогу культурам різних національностей. Внаслідок чого, у 1982 році до канадських прав були внесені поправки, які мали на меті збереження та розвиток багатокультурної спадщини країни [23].

З метою розповсюдження політики багатокультурності у 1973 році було засновано Департамент канадської спадщини (Department of Canadian Heritage). До юрисдикції Департаменту відносяться питання багатокультурності, захисту прав людини, збереження культурного надбання та багато іншого. Департамент відповідальний за розробку та впровадження національної політики та багатьох національних програм щодо культурного розвитку і культурної спадщини Канади, а також канадської ідентичності на основі принципів багатокультурності [64].

Вже з 1990 року можна сміливо говорити про створення цілісної системи україномовної освіти в Канаді. Основними передумовами запровадження вищої української освіти в системі канадських університетів стали: освітньо-виховна діяльність української діаспори та її значні здобутки; удосконалення системи навчання дітей рідною мовою у державних двомовних українсько-англійських і приватних українських рідних школах; підготовка двомовних українсько-англійських учителів; організація освітньо-виховних бурс та інститутів. Все це сприяло формуванню власної інтелігенції, яка мала великий вплив на усвідомлення українськими канадцами необхідності створення вищої ланки української освіти у Канаді як засобу збереження своєї національної ідентичності в умовах чужомовного етнокультурного середовища.

Соціально-культурний та освітній план співробітництва між Канадою та Україною прописаний у Спільній Декларації про особливе партнерство від 31.03.1994 року та в Угоді про дружбу та співробітництво від 24.10.1994 року [45].

Згідно з положеннями Спільної Декларації сторони повинні «активно взаємодіяти з метою взаємної популяризації інформації про великі досягнення у галузях культури, освіти і науки та розширення інформаційних обмінів» [63]. У статті 13 цього документу йдеться про важливість і подальше розширення співпраці щодо культурних обмінів. Завдяки цьому відбувається культурне збагачення обох націй і покращується взаєморозуміння в усіх сферах життя. Також були взяті зобов'язання розвивати співробітництво між культурними та творчими організаціями двох країн.

У 2020 році виповнилося шість десятиліть від часу утворення Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном. Поява такої громадської організації, що з кожним роком стає дедалі масовішою, представницькою, заклала міцний фундамент для гуманітарних, мистецьких та культурних контактів між Україною та українськими етнічними групами у Канаді.

Українці, які почали емігрувати до Канади, з багатьма іншими народами визнаються співзасновниками країни кленового листа. Внаслідок чого велика частина історичних пам'яток українського народу була створена на канадській землі, і тому можна вважати українську діаспору вагомою частиною культурної спадщини Канади, яку можна закріпити офіційною державною політикою багатокультурності країни. За розрахунками, загальна кількість об'єктів та споруд, які пов'язані з українським народом у Канаді може сягати 1000 одиниць. Багато українських церков, будівель та історичних місць внесені до пам'яток Канади [52].

В Канаді встановлені пам'ятники багатьом українським історичним діячам:

- Тарасу Шевченку у м. Вінніпег,

- Лесі Українці у м. Саскатун та м. Торонто,
- Івану Франку у містах Вінніпег,
- Торонто та Ляшен (провінція Квебек),
- Володимиру Великому у м. Торонто,
- Василю Стефанику на території Села спадщини української культури в провінції Альберта (додаток Є).

Головною метою у відносинах між Канадою та Україною є забезпечення підтримки у збереженні та розвитку культурної та етнічної самобутності, вирішення мовних, інформаційних та освітніх проблем українських канадців. Збереженню та популяризації української культури в діаспорі слугують такі заклади та установи, як Документаційний центр Петра Яцика, Канадський інститут українських студій, Український архів-музей та музей «Української спадщини». Останній був створений у 1971 році на околиці Едмонта. Це музей просто неба, який відтворює елементи українських поселень, зокрема хати перших переселенців. На території музею проводять майстер-класи з різних ремесел, ярмарки та фестивалі пісенної творчості. Український архів-музей функціонує з 1974 року у Альберті. На його утримання щороку виділяють 5 тисяч доларів. Ці музеї стали центрами збереження етнічної культури українців.

Науково-дослідні інститути Канади, зокрема у Торонто – місті з найбільшою українською спільнотою, виділяють немалі кошти для дослідження історичної та культурної спадщини. Прикладом цього є робота Документаційного центру Петра Яцика, що розташований у Бібліотеці Робертса. Працівники цієї установи не тільки зберігають документи з питань української культури, а й випускають документальні фільми, готують виставки, лекції та конференції. Сфера діяльності зосереджена на Голодоморі та інших історичних подіях. Тому були створені такі документальні стрічки, як «Жнива розпачу» та «Між Гітлером та Сталіном».

Одним з найбільших досягнень українських канадців є збереження національної культурної спадщини, що закарбована у працях та творах митців.

Саме тому був створений проект «Відродження» за сприянням Канадського товариства приятелів України (Торонто) та було прийнято рішення відкрити україно-канадські бібліотечні центри. Зміст проекту полягає в тому, щоб дати можливість українським читачам ознайомитись з книгами та періодикою, виданими у діаспорі.

За підтримки Канади система правової допомоги в Україні була розширена, включаючи відкриття 100 місцевих центрів правової допомоги по всій країні (з запланованих до 400), які надають безкоштовні юридичні послуги близько восьми мільйонам потенційних клієнтів, включаючи найбільш маргіналізованих та вразливих громадян, таким чином посилюючи захист своїх прав та покращуючи доступ до правосуддя.

Важливу роль відіграють також лояльні до нашої діаспори і держави канадські чиновники, дипломати, авторитетні неурядові організації, що моніторять ситуацію в Східній і Центральній Європі. Хоча причини підтримки ними України є різними (ідеологічні, партійні мотиви, геополітичні та економічні інтереси Канади тощо), але всі вони співпрацюють з українською діаспорою та виступають з єдиною позицією щодо України. Їхня діяльність не лише є важливим чинником коригування політики уряду Канади щодо України, але і спрямована на європейських лідерів.

Отже, асиміляційні процеси позначилися на українських іммігрантах та будуть позначатися надалі. Більш того, діяльність українського народу у духовному, освітньому та культурному секторах була не менш дієвою, ніж у будь-якому іншому. І це доводить самоусвідомлення українців своєї унікальності, яку потрібно берегти в історії поселення українців у Канаді.

Українці досить гарно інтегрувалися у канадське суспільство та стали повноцінними громадянами нової країни. Вони зайняли достойні ніші у канадському суспільстві, але зберегли свою культуру, мову та традиції.

3.2. Громадські організації діаспори та вплив їх на збереження та розвиток української спадщини

Організація – це цільове об'єднання людей для досягнення певної мети. Щодо терміна «організація» у перекладі з латинської – це орган. У словниках термін вживається для означення певної групи соціуму, яка розділяє виконання завдань між учасниками для досягання спільної мети [5]. В історії можна виділити кілька утворених українських соціал-економічних організацій в Канаді: громадські, фінансово-економічні, культурно-мистецькі та пресові спілки, церкви, освітні та наукові заклади (Додаток Г).

Нами було визначено три головні організації: Союз Українців Самостійників, Комітет Українців Канади, Ліга Визволення України. Вони насамперед прагнули становлення незалежності України та піднімали це питання на міжнародному рівні. Основними чинниками, які сприяли об'єднанню українців та створенню саме цих організацій були:

- компактне поселення у місцях;
- спільна мова, яка давала емігрантам можливість вільно спілкуватися один з одним у іншомовному середовищі;
- наявність спільних завдань – боротьба проти русифікації українського народу та становлення української незалежності, збереження ідентичності та представлення українців світовій спільноті як національно свідомого народу.

СУС – одна із перших організацій українських піонерів в Канаді.

Із кінця XIX століття багато українців емігрували до Канади у пошуках кращої долі. До цього спонукало безліч причин – моральну пригніченню, матеріальні нестачі, соціально-політичні обставини. Найзначнішу роль в організованому житті української імміграції в їхньому національно-патріотичному вихованні відіграла церква [24]. Гуртуючись навколо церковних парафій українці об'єднувалися в місцеві громади зі своїми статутами, планами та завданнями. В наслідок суспільної діяльності

однодумців був створений СУС. Союз українців самостійників (СУС) — центральне об'єднання крайових товариств українців у Канаді, пов'язаних з Українською греко-православною церквою Канади (УГПЦ) [38]. СУС засновано в кінці грудня 1927 року на з'їздах в Едмонтоні й Саскатуні. Першим головою товариства був Василь Свистун (Додаток Е).

До складу СУС входять: Товариство Українців Самостійників, Союз українок Канади, Союз Української Молоді Канади, Союз Українських Народних Домів, Інститут імені П. Могили в Саскатуні, Інститут святого Івана в Едмонтоні й Інститут святого Володимира в Торонто та Колегія святого Андрія у Вінніпезі. Організатор Союзу Українців Самостійників Мирослав Стечишин дає таку характеристику цьому товариству: «СУС – це завершення сконцентрованого організаційного і національного життя в Канаді. Це тіло, що в'яже до купи наші інститути, наші Народні Доми, наше жіноцтво». Головне завдання СУС — координувати працю названих установ і підтримувати діяльність УГПЦ. Пресовим органом СУС був часопис «Український Голос», першим редактором якого був Василь Кудрик [38]. Одна з ідей газети була – національне відродження, національна та особиста самоповага. Кожного року відбувалися з'їзди, що привносили в роботу організації упорядкованість та узгодженість дій. У 1930 році на з'їзді СУС був прийнятий статут, в якому чітко окреслено такі завдання:

- сприяти економічному і культурно-політичному розвитку
- українців на їх материнській землі;
- підтримувати українців у визвольній боротьбі (ідеологія СУС
- спиралася на ідеали етнічної незалежності: самоповага, самостійність і самодопомога);
- допомагати громаді в справі церковно-релігійного розвитку.

Оскільки СУС був сформований на базі Української Православної Церкви, то католицька та протестантська ідеології вважалися чужими і такими, що можуть мати негативний вплив на український народ [13]. СУС дивився на релігійні інституції з точки зору їх українства, а не їхньої теології.

Звідси: «Православний - це українець, неправославний - не українець». Офіційна позиція СУС стосовно релігії залишалась послідовно проправославною і тому знеохочувала національно свідомих й ліберально настроєних католиків і протестантів приєднуватися до неї [13].

Розглядаючи українське організоване життя в Канаді та оцінюючи загальні наслідки досягнень, бачимо, що значна частина їх припадає на організацію СУС. Так 29 березня 1931 року заходами СУС в Лондоні було відкрито Інформаційне бюро в справах польсько-українських відносин. Завдання Бюро визначалось в наступному: стати на послуги українському загалу, без огляду на партійні переконання, всім, хто прагне встановлення соборної та незалежної Української Держави [17].

Одним із напрямків праці СУС були протестантські акції у формі публічних віч і мітингів, що були проведені при кожній кривді над українським народом. Наприклад, сотні таких віч було організовано в Канаді проти «пацифікації» в Галичині, суду над членами Союзу визволення України в 1929-1930 роках, голоду на Україні в 1932-1933 роках, ліквідації українського національного життя на Буковині, засудження членів Організації українських націоналістів (Додаток Ж).

Другий напрямок роботи – видання брошур, книг на обох мовах. Серед них: В. Свистуна «Нова хвиля чорного терору на Україні», М. Стечишина «СУС в Канаді і об'єднання українського народу», П. І. Лазаровича «Національно-культурні завдання українців в Канаді». Великим попитом користувалась книга Д. Дорошенка «Історія України», видана у 1939 році в Едмонтоні. Перші примірники були подаровані визначним діячам, бібліотекам Канади. Це дало змогу ознайомити широкий загал країни кленового листка з українською історією без спотворених фактів, підняти авторитет України на більш високий щабель [30].

Третій напрям діяльності – це меморандуми, що СУС надсилав до різних урядів з приводу подій, що відбувались на Україні. Організація була головним спонсором надсилання петицій до Ліги Націй у справі пацифікації. Зокрема, у

1939 році був підготовлений меморандум, де йшлося про можливість початку Другої світової війни. Важливу інформаційну працю в українській визвольній справі організація виконувала через доповіді та реферати. Так у 1933 році було порушене українське питання перед членами Королівського інституту міжнародних справ у Лондоні. Подібні виступи робили: В. Свистун, Мирослав та Юліан Стечишини, С. В. Савчук, І. Р. Соломон, Т. Гуменюк та інші. Старанням СУС були організовані заочні курси по українознавству, які діяли з 1934 року по 1937 рік [32].

На початковому етапі імміграції до Канади церква стала тим осередком, навколо якого формувалося все громадське життя української діаспори. У демократичній країні ніхто не перешкоджав іммігрантам створювати свої політичні чи культурологічні організації, бібліотеки, наукові заклади, в тому числі наукові товариства, друкувати газет рідною мовою, будувати національні церкви та зводити пам'ятники національним героям. Члени Союзу Українців Самостійників максимально скористалися цією нагодою, створивши організацію, що відстоювала незалежність України.

КУК як координаційний центр українських канадців, був започаткований другою хвилею еміграції.

Перед Другою світовою війною прагнення іммігрантів до організованих форм суспільного життя проявилися з новою силою. У той час, як на рідних землях створення громадських організацій було загальмоване утиском окупаційних властей, Канада надавала вільні умови для розвитку демократії та волевиявлення. Українська громада зрозуміла, що час об'єднуватися та разом захищати свої інтереси в Канаді, а також подавати помічну руку українському народові на рідних землях. Новоприбулі не мали намірів творити нові організації. Але рамки існуючих організацій були завузькі, які не вмщували нові ідеї. Зміна політичних обставин вимагала нової тактики до оборони України у нерівній боротьбі з більшовицькою Москвою. Потрібно було винести це питання на обговорення світової спільноти, що й було метою Комітету Українців Канади [40]. В наслідок чого з 1940 року у Вінніпезі

розпочав своє існування Комітет Українців Канади(КУК), президентом якого став В. Кушнір (Додаток 3). Структур КУКу наслідує парламентську систему. Найвища влада належить конгресу, який відбувається кожні три роки. Конгрес складається з делегатів, які репрезентують складові організації та їх відділи [1]. На початковому етапі створення до складу Комітету Українців Канади входило п'ять громадських організацій: Брацтво Українців Католиків(БУК), Союз Українців Самостійниках(СУС), Українське Національне Об'єднання(УНО), Союз Гетьманів Державників(СГД), Союз Українських Організацій(УПР). В лютому 1941 року КУК скликає перше публічне віче у Вінніпезі, на якому обговорюються цілі та завдання Комітету. Організація окреслила собі такі завдання:

- допомога Канаді в час війни і в повоєнній відбудові;
- висвітлювання українських проблем в Канаді і в Європі зі становища українців, як громадян Канади.

Було затверджено статут, що охоплював кожен ділянку багатогранного життя української спільноти в Канаді – культурного, матеріального, політичного, що стосується Канади та України. Цілі в статуті КУК сформульовані так: координувати, скріплювати участь українців Канади у справі розвитку громадських і державних установ та організацій; бути захисником прав нації на своїй рідній землі; надавати їм матеріальні та моральні допомоги у відбудові Української Самостійної Соборної Держави. Це було не легке завдання Президії, а особливо його президента. Завдяки його наполегливій праці вдалося показати Західному світу чого прагнуть українці. Для підтвердження вищесказаного подаємо кілька прикладів роботи КУК:

- 22 травня 1941 року був надрукований англomовний меморандум за підписами президента КУК В. Кушніра та секретаря Я. В. Арсенича. Його текст переданий прем'єрові В. Л. Макензі-Кінгові. В ньому йшлося про засудження намагань включити частину українських земель в польсько-чеську федеративну державу без згоди українців [15].

– 30 березня 1943 році Комітет передав до уряду Канади через посла А. Глінку меморандум з нагоди дискусії між урядами Польщі і Радянського Союзу. В меморандумі сказано, що український народ проти того, щоб кордон Польщі проходив через середину української території.

– 25 листопада 1945 року на з'їзді Комітет Українців Канади закликав допомогти українським жертвам війни. Було зібрано 2500\$.

– Після війни КУК поспішив з допомогою тисячам втікачів з рідних земель. Надавались пакунки з харчами чи одежею, втручалися у справи поселення в Канаді, або звільнення вояків з таборів полонених.

– 27 січня 1946 року відбулося найбільше українське віче в Мессей Галл. До спільноти звернулися з промовами мер міста Торонто та посол Антін Глінка. Вони закликали присутніх пожертвувати гроші на потребу українських скитальців. Були зібрано близько 5000\$. Після тяжких зусиль КУК вже в червні 1947 року прибула до Канади перша група українських біженців.

Також КУК та пов'язані з ним організації мали розгалужену мережу відділів майже в усіх провінціях Канади, спеціальне інформаційне бюро в Оттаві, велику кількість періодичних видань. Біля штаб-квартири у Вінніпезі за сприянням Комітету Українців Канади було споруджено монумент Т. Г. Шевченку (1961р.), в Торонто – пам'ятник Лесі Українці, а в Едмонтоні – жертвам голоду на Україні. На відкритті пам'ятників, крім мистецької частини, були промови та привітання [33]. Це клаптики землі є ніби символічними частинами вільної України (Додаток К).

Члени організації переймалися питаннями збереження етнічності. Кожного року КУК організовує пресові конференції, на яких обговорюються поточні справи. Так 8 листопада 1961 року на V конференції під головуванням Д. Лобая було проінформовано присутніх про те, що українцям таки вдалося переконати Королівську комісію з двомовності й двокультурності відійти від концепції англо-французької двомовності, як такої, що применшує вплив інших громад на культурний розвиток Канади. Комітет Українців Канади бере участь в політиці уряду в справі двомовності. 27-28 вересня 1963 року у

Вінніпезі відбулася крайова рада КУК на якій розглянуто вищезгадане питання і вирішено домагатися конституційних гарантій на право збереження і розвиток культурних цінностей [30]. У 1965 році КУК, виконуючи ухвалу VIII конгресу, вислав протест до польської амбасаді в Оттаві проти задуму варшавського уряду про розбирання старовинних лемківських церков і перевезення їх на інше місце.

У грудні 1975 року в Оттаві відбулося дводенне пікетування радянського посольства під патронатом централі КУК. Цією акцією планувалося звернути увагу громадськості країни до необхідності посилення допомоги українкам – політв'язням радянських тюрем.

Наприкінці 70-х – на початку 80-х років відбулася активізація боротьби організацій української діаспори Канади за демократію та державну незалежність України. Це було викликано, в першу чергу, новим загостренням «холодної війни», до якого призвело введення Радянської армії до Афганістану в 1979 році.

В жовтні 1989 року організація була перейменована на Конгрес Українців Канади, головою якого став Дмитро Ціпівник. У системі КУК діяли чотири провінційні ради в Альберті, Манітобі, Онтаріо та Саскачевані; 30 місцевих відділів у головних осередках Канади; 15 постійних комітетів. Кожні три роки КУК обирав всеканадське керівництво, до складу якого входило двадцять членів. Вони здійснювали керівництво комітетами і координували діяльність провінційних рад. Кожні три роки Конгрес скликав усі складові організації, де делегати брали участь в дискусіях над проблемами та планували працю на наступний період. Повсякденними справами керувала Президія КУК, між конгресами діяла Президіальна Рада, яка збиралась у винятково важливих випадках [47].

На сьогоднішній день вже немає такої української проблеми, яка залишилась б поза увагою КУК чи то Канади: переслідування українських церков, єпископів, священників, науковців, письменників-поетів, борців за людські та національні права; арешти, тортури, відправлення в психлікарні та

заслання до Сибіру; винищування українських надбань культури, віри, традицій, русифікація, спалення бібліотек, руйнування церков, переселення українського народу з рідних земель, заселюючи їх чужинцями. Все це знаходить постійну реакцію в діяльності КУК.

Через послідовну працю і участь в політичному, господарському, науковому, культурному та професійному житті Комітет Українців Канади підносить престиж України перед канадським урядом. КУК є членом Світового Конгресу Українців [30]. Як бачимо на прикладах, КУК не тільки дбав про справи українців у Канаді. Його діяльність сягнула далеко далі: поневолена Україна, українці в Європі після Другої світової війни. З часом КУК став дійсним захисником української спільноти.

ЛВУ – гідний приклад об'єднання українців третього періоду еміграції.

Наслідки Другої світової війни зумовили радикально нову політичну дійсність в житті української діаспори. Внаслідок чого було створено Лігу Визволення України. Перше засідання, яке скликав канадський українець, капітан Збройних сил Канади Святослав Фроляк відбулося 1 травня 1949 року в Торонто. 25 грудня 1949 року відбулася Установча конференція ЛВУ на якій ратифіковано і прийнято назву, статут, програму діяльності та мету нової організації. На конференції теж обрано першу Головну Управу ЛВУ, яку очолив Яків Нестеренко (Додаток Л). Після відмови з особистих причин Якова Нестеренка, керівництво перейшло Роману Малащуку, який, як інші члени Головної Управи, був політичним в'язнем, українським націоналістом. Акції проти московської окупації України завжди стояли на головному місці в патріотичній діяльності членів ЛВУ [32].

Статут ЛВУ, резолюції Установчої конференції, як і постанови наступних конференцій і з'їздів завжди наголошували і дотримувалися наступних принципів і засад, які спрямовують діяльність організації:

– об'єднати українців, мешканців Канади, а також канадійців іншого походження докруги боротьби за визволення України з російсько-комуністичним поневоленням;

- пропагувати ідею політичної незалежності та суверенності України;
- підтримувати лояльність до Канади, боронити її незалежність та демократичний устрій перед безпосереднім і посереднім наступом російського імперіалізму і комуністичного тоталітаризму.

Товариство в союзі з Світовим Конгресом Вільних Українців підтримувало зв'язки з канадськими політичними діячами, контакти з пресою, радіо та телебачення задля спільної боротьби проти українського поневолення.

ЛВУ постійно проводила Крайові з'їзди, на яких закликала українську спільноту в Канаді стояти в допоміжній боротьбі, підтримувати ідеї діячів культури. Також були запроваджені курси українознавства та літературні вечори [33].

До 50-річчя штучного голоду в Україні організація спільно з українською спільнотою проводила великі та масові маніфестації в Оттаві, Альберті та інших міст Канади.

У «Декларації» ЛВУ 1949 року сказано, що організація вбачає своє призначення у скріпленні першого визвольного фронту, що ним повинна бути вся українська еміграція. Це є свідченням гарячого бажання активної допомоги визвольній боротьбі українського народу на рідних землях. Немає сумніву, що любов до України і свідомість своїх громадянських обов'язків були стимулом до пожвавленої жертвовної праці як ініціаторів так і всього активу ЛВУ. В процесі своєї праці і розвитку вони зустрічали перепони, проблеми, невдачі, але не зневірилися, не відступили, а, навпаки, послідовно й без вагань йшли вперед, бо вірили, що закони, ухвалені на Першій Конференції ЛВУ правильні і не відкличні [50].

Ліга Визволення України постійно брала активну участь в акціях і демонстраціях проти московського поневолення України. З найвідоміших заходів варто відмітити: двадцятитисячну демонстрацію проти московської розправи над Спілкою визволення України (1950р.), протестне віче проти спалення бібліотеки у Видубицькому монастирі, антиленінська демонстрація

(1970р.), демонстрація проти Косигіна (1971р.), маніфестація за звільнення Ю. Шухевича (1972р.), постійні акції в обороні переслідуваних, арештованих українських патріотів у СРСР, висилання протестних листів до Генерального секретаря ООН в обороні політичних в'язнів(Додаток М).

У 1980 році ЛВУ створила Комісію за звільнення українських політичних в'язнів з метою привернення уваги на переслідуваних у Радянському Союзі за власні політичні переконання. У березні цього ж року Комісія організувала безперервне тритижневе пікетування радянського посольства в Оттаві в обороні українських політв'язнів. У листопаді 1980 року Ліга Визволення України організувала масові демонстрації українців і дводенне пікетування посольства СРСР в Оттаві. Зарубіжні українці вимагали звільнення українських політв'язнів, зокрема, Юрія Шухевича. 27 березня 1981 року перед міською ратушею Торонто розпочали збір підписів під петицією на захист Ю. Шухевича, О. Поповича, Л. Лук'яненка, М. Руденка, В. Романюка, І. Кандиби та І. Геля. Загалом було зібрано до 20 тисяч підписів, які передали органам влади Канади.

Ліга Визволення України у 1982 році успішно провела зустріч українців Канади, девізом якої був: «Київ проти Москви». Таким чином вони хотіли донести історичну правду всьому світу про український народ, що мав свою державність і є спадкоємцем Києва [14].

ЛВУ – це новий крок у діяльності, органічному рості й розвитку української громади в Канаді. Ліга Визволення України відігравала важливу роль у боротьбі за відродження незалежної демократичної України. Її члени брали активну участь в усіх масових заходах української еміграції на захист прав і свобод українців у Радянському Союзі. ЛВУ стала потужною силою серед організованої української спільноти в Канаді, беручи активну участь у різних ділянках громадського, культурного і політичного життя. Завдяки співпраці з інституціям країни кленового листка підносились питання поневоленого українства у СРСР на міжнародних форумах, з'їздах з метою домогтися від них підтримки вимог у політичних і національних питаннях.

У розгортанні діяльності за кордоном еміграція діяла у русі ідей і концепції, що ним жила Україна. Учасники всіх організацій українських канадців активно залучалися до обговорення різних політичних питань, відстоювали свої позиції, ділилися досвідом, інформацією, думками, що свідчить про небайдужість представників української діаспори до своєї Батьківщини.

Закордонні українські організації в Канаді завжди з великим розмахом відзначали найбільші свята, такі, як Свято державності, Свято героїв, організовували урочистості з нагоди дат народження та смерті визначних українських діячів, великі демонстрації у річниці голодомору в Україні 1932-1933 років, зводили пам'ятники та організовували політичні віче, щодо підтримки політичних в'язнів та боротьби за незалежність України.

На сучасному історичному етапі єднання української нації, налагодження, розширення і зміцнення зв'язків з українською діаспорою має на меті досягнення певних раціональних, політичних і економічних цілей. Зокрема це стосується використання інтелектуального, політичного та економічного потенціалів діаспори для встановлення дружніх і тісних стосунків етнічних українців.

Україна зацікавлена у збереженні організацій діаспори, які відкривають перед державою на міжнародній арені широкі можливості й можуть стати для України «брамою до зовнішнього світу».

ВИСНОВКИ

Працюючи над даною темою, автором вивчено основні наукові підходи щодо вивчення діаспори. Це дає можливість стверджувати, що в Україні термін «діаспора» інколи трактується неоднозначно. В одних випадках під ним розуміють усіх без винятку українців, розсіяних по всьому світові; а в інших — лише дисперсні їх частини, що не становлять якоїсь спільноти; нарешті, діаспорою вважають усіх українців поза Україною, за винятком тих, котрі проживають у сусідніх державах на споконвічній етнічній території. Неоднозначне тлумачення поняття «діаспора» призводить до розмаїття його визначень.

Нами визначено причини та особливості чотирьох хвиль української еміграції до Канади. Встановлено, що процес еміграції викликаний різними причинами і чинниками, переважно соціально-економічного і політичного характеру.

Зокрема, перша хвиля була зумовлена, головним чином, безрадінним економічним життям, в якому жив у ті часи український народ. Географічно вона охопила Галичину, Буковину, Закарпаття і Волинь.

Друга хвиля значно відрізнявся від попередньої, адже вона була більш організованою. Цього разу Батьківщину покинули не тільки селяни, робітники, а й фахівці торговельних і промислових підприємств, представники інтелігенції, ветерани армії Української Народної Республіки. Це були перші мости до державної та культурної інтеграції в новій країні.

Третя хвиля еміграції в Канаді була досить своєрідною. Сюди переселились висококваліфіковані професіонали – педагоги, лікарі, економісти, інженери, адвокати, викладачі університетів, театральні артисти та режисери. Вони внесли позитивні зміни в суспільно-політичне та культурне життя українців у Канаді.

Четверта хвиля еміграції органічно пов'язана з теперішніми реаліями життя українського суспільства, зміною економічного, політичної, соціальної,

екологічної, психологічної та інших, що кардинально вплинула на напрямки і масштаби міграційних потоків.

Сучасний етап взаємовідносин між Україною та Канадою є дуже важливим, тому що саме сьогодні наша держава переживає нелегкі часи, і країна кленового листа надає нам різнобічну підтримку у збереженні та розвитку нашої цілісності та сувереності. Канада інтенсивно підтримує зміни в Україні, політично та фінансово сприяючи проведенню значних реформ у нашій державі.

Розповідаючи про життя українських канадців, можна підкреслити життєздатність української етнічності у Канаді. Дійсно, сьогодні в цій країні існують та діють ті осередки, які є генераторами українського слова у канадському середовищі. Українська діаспора грає дуже важливу роль у формуванні іміджу України в Канаді.

Економічне співробітництво з Канадою є досить важливим для України. Створення зони вільної торгівлі між цими країнами – це перший крок України у побудові міжконтинентальних преференційних відносин. Особливе партнерство цих країн дозволяє укладати угоди між ними на взаємовигідних умовах та сприяти поглибленій торговельній співпраці в майбутньому. Угода про Зону вільної торгівлі, може стати не просто каталізатором розвитку вітчизняної економіки, але й призведе до динамічних змін у конкурентоспроможних секторах національної економіки, що дозволить Україні вийти на якісно новий рівень свого розвитку.

На особливу увагу заслуговує україно-канадська співпраця у соціально-гуманітарній та культурній сферах. Українці у Канаді старанно та з теплотою в душі влаштовують читальні і культурно-освітні товариства, тягнуться до українського писемного слова і преси, влаштовують вистави та ярмарки, будують церкви і будівлі, щоб перенести етнічні традиції в спорудження та оформлення. Українці досить гарно інтегрувалися у канадське суспільство та стали повноцінними громадянами нової країни. Вони зайняли достойні ніші у канадському суспільстві, але зберегли свою культуру, мову та традиції.

У розгортанні діяльності за кордоном еміграція діяла у русі ідей і концепції, що ним жила Україна. Учасники всіх організацій українських канадців активно залучалися до обговорення різних політичних питань, відстоювали свої позиції, ділилися досвідом, інформацією, думками, що свідчить про небайдужість представників української діаспори до своєї Батьківщини.

Закордонні українські організації в Канаді завжди з великим розмахом відзначали найбільші свята, такі, як Свято державності, Свято героїв, організовували урочистості з нагоди дат народження та смерті визначних українських діячів, великі демонстрації у річниці голодомору в Україні 1932-1933 років, зводили пам'ятники та організовували політичні віче, щодо підтримки політичних в'язнів та боротьби за незалежність України.

На сучасному історичному етапі єднання української нації, налагодження, розширення і зміцнення зв'язків з українською діаспорою має на меті досягнення певних раціональних, політичних і економічних цілей. Зокрема це стосується використання інтелектуального, політичного та економічного потенціалів діаспори для встановлення дружніх і тісних стосунків етнічних українців.

Україна зацікавлена у збереженні організацій діаспори, які відкривають перед державою на міжнародній арені широкі можливості й можуть стати для України «брамою до зовнішнього світу».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бізнес-кейси щодо гендерної рівності – історії із України [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cutisproject.org/guides/gender-equality-business-cases/>.
2. Богданова В. О. Принцип особливого партнерства і роль діаспори в українськоканадському співробітництві [електронний ресурс] / В. О. Богданова. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nvdau_2003_9_10.
3. Боровик М. Століття Українського Поселення в Канаді / М. Боровик. – Монреаль, Оттава: УММАЮ, 2015. – 486 с.
4. Бутенко, Н. Щербак, Л. Нашого цвіту – по всьому світу. Українська діаспора // Українська мова та література. – 2011. – № 17-18. – С. 35 – 40.
5. Васильченко Л. У далекий світ – за океан / Л. Васильченко // Березиня. – 2011. – №3. – С.59 - 72.
6. Винницька Н. Короткий огляд поселення українців в Канаді / Н. Винницька // Жіночий світ. – 1991. – № 7-8. – С. 1-3.
7. Вінніпег – столиця і серце українців Канади // Жіночий світ. – 1970. – № 7. – С. 6-7.
8. Гольдербельг Я. Сучасна українська діаспора / Я. Гольдербельг // Історія України. – 2020. – № 19. – С. 1–16.
9. Горбатюк Н. П. Роль української діаспори Канади в формуванні українсько-канадських відносин (1991-2019 рр.). – Одеса, 2019. – 18с.
10. Горелов Д. М. Вплив організації української діаспори на розвиток громадянського суспільства в Україні // Стратегічні пріоритети. – 2018. – №3. – с. 32-38.
11. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

12. Дяків Н. Хто мені дасть відповідь? / Н. Дяків // Молода Україна. – 1968. – № 154. – С. 9-11.
13. Євтух В.Б. Українська діаспора: шляхи формування та сучасні процеси / В.Б. Євтух // Український географічний журнал. – 2018. – №1. – С. 53-57.
14. Євтух В. Б., Ковальчук О. О. Українці в Канаді. – К. : Будівельник, 2017-144с.
15. Жила В. Результат столітнього зусилля / Л. Жила // Жіночий світ. – 1995. – № 9. – С. 16 – 19.
16. Зарубіжні українці / С. Ю. Лазебник, Л. О. Лещенко, Ю.І. Макар та ін. – К.: Вид-во «Україна», 1991. – 252 с.
17. Заставний Ф. Д. Українська діаспора: Розселення українців у зарубіжних країнах / Ф. Д. Заставний. – Львів: Світ, 1991. – 119 с.
18. Зарубіжні українці / С. Ю. Лазебник, Л. О. Лещенко, Ю.І. Макар та ін. – К.: Вид-во «Україна», 1991. – 252 с.
19. Інформаційно-аналітична довідка щодо укладання Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=188053&cat_id=17082.
20. Історія змін довжиною в п'ять років: проект CUTIS ділиться результатами роботи [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cutisproject.org/news/stories-of-change/>.
21. Канада виділила Україні \$500 тисяч гуманітарної допомоги [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3011992-kanada-vidilila-ukraini-500-tisac-gumanitarnoi-dopomogi.html>.
22. Кіровоградська сільськогосподарська дорадча служба повідомляє: Кіровоградська область розпочала реалізацію канадського інвестиційного проекту з розвитку сільського господарства [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dorada.org.ua/8-news/430-kirovogradska-silskogospodarska-doradcha-sluzhba-povidomljae-kirovogradska-oblast->

rozpochala-realizaciju-kanadskogo-investicijnogo-proektu-z-rozvitku-silskogo-gospodarstva.html.

23. Ключковська І.М. Україна – діаспора: новий формат стосунків // 36. наук. пр. НДІ Українознавства. – т. 14. – К.: Фоліант, 2021. – с. 542-549.

24. Конон Н. Є. Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку / Н. Є. Конон, А. В. Скребнева. // Грані. – 2016. – №2. – С. 27–32.

25. Кульчицький С. Українська діаспора спромоглась донести світові правду про голод [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://4vlada.net/obshchestvo/stan-slav-kulchitskii-ukra-nska-d-aspora-spromoglasya-donesti-st-tov-pravdu-pro-golod>.

26. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Канадою [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ca/culture>.

27. Макар В. Українці Канади - неперервний зв'язок з Україною / В. Макар. // Зовнішні справи. – 2016. – №10. – С. 6–7.

28. Макар В. Формування та кількісні параметри української етнічної групи / В. Макар // Зовнішні справи. – 2011. – №7-8. – с. 52-55.

29. Марунчак М. До початків українського організованого життя Манітоби / М. Марунчак // Жіночий світ. – 1970. – № 7. – С. 4-5.

30. Марунчак М. Історія українців Канади / М. Марунчак. – Вінніпег: Українська Вільна Академія Наук, 1991. – т. 1. – 464 с.

31. Марунчак М. Історія українців Канади / М. Марунчак. – Вінніпег: Українська Вільна Академія Наук, 1991. – т. 2. – 512 с.

32. Милитарев А.О. О содержании термина «диаспора» (к разработке о дефиниции) / А.О. Милитарев // Диаспоры. – 1999. – №1. – С.26.

33. Нарис історії ЛВУ: у 35-річчя існування і праці Ліги Визволення України для українського народу 1949-1984 [Текст]. – Торонто: Гомін України, 1984. – 719 с.

34. Нечитайло А. А. Роль діаспори у формуванні національної пам'яті в умовах глобального інформаційного суспільства // Стратегічні пріоритети. – 2018. – №2. – с. 79-85
35. Олесків О. Про вільні землі / О. Олесків. – Вінніпег, 1975. – 39 с.
36. Основні пріоритети розвитку українського експорту до Канади в межах експортної стратегії України – дослідження [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cutisproject.org/guides/export-promotion-to-canada-report/>.
37. Осташ С. Українська діаспора потрібна незалежній Україні / С. Осташ // Дзеркало тижня. – 2016. – № 2. – С. 20.
38. Пахльовська О. Біном «Україна – діаспора» сьогодні: криза і перспектива/ О. Пахльовська. – К.: 2020. – 51 с.
39. Передумови третьої хвилі української еміграції. Особливості поселення українців у Канаді. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kazedu.kz>.
40. Попов І. Світове українство – складова етнополітики Української держави. // Вісник Національної академії державного управління при Президентській Україні. – 2006. – №1. – с. 341-347
41. Посібник з експорту ІТ послуг до Канади [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cutisproject.org/guides/export-ict-services-to-canada/>.
42. Посібник «експорт до Канади: екологічні можливості та регулювання [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cutisproject.org/guides/environmental-guide/>.
43. Проєкт Black Iron у Кривому Розі виходить на фінальну стадію запуску [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://mind.ua/news/20199405-proekt-black-iron-u-krivomu-rozi-vartistyu-12-mlrd-vihodit-na-finalnu-stadiyu-zapusku>.

44. Проект CUTIS сприяє розвитку українського експорту та торгівлі послугами [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cutisproject.org/news/exports-and-trade-in-services-webinar/>.

45. П'янкова, В. О. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України та Канади у вимірі стратегічного партнерства / В. О. П'янкова, // Електронний журнал «Ефективна економіка». – 2018. – №5.

46. Розвиток навичок та підвищення спроможності українських підприємниць [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cutisproject.org/guides/improving-skills-women-entrepreneurs/>.

47. Розумний Ярослав. До джерел проблем української діаспори в Канаді // Українознавство. – 2008. – №2. – с. 243-347

48. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою [Електронний ресурс]. – 1994. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_002.

49. Таран Я.А. Політичний аналіз формування української діаспори: її виникнення та розвиток / Я.А. Таран // Трибуна. – 2010. – №1-2. – С. 42-43.

50. Тесля І. Українці в Канаді – їх розвиток та досягнення / І. Тесля. – Мюнхен: Український техніко-господарський інститут, 1968. – 73 с.

51. Тощенко Ж.Г., Чаптикова Т.И. Диаспора как объект социологического исследования. / Ж.Г. Тощенко, Т.И. Чаптикова // Социс. – 1996. – №12. – С.48.

52. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою: нові горизонти для бізнесу [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/canada/files/Canada_Brochure2015_v5.pdf.

53. Українська діаспора в світі: довідник. – К.:Т-во «Знання» України, 1993. – 44 с.

54. Українська діаспора в світі (західна і східна). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrhistory.com.ua>.

55. Українська діаспора в сучасній класифікації // Зовнішні справи. – 2019. – № 7-8. – С. 56-57.

56. Українські канадці в історичних зв'язках з землею батьків / А. М. Шлепаков, Л. О. Лещенко, В. В. Євтух. – К.: Дніпро, 1990. – 230 с.
57. Українські мігранти: поїхати, щоб (не) повернутися? // Віче. – 2017. – №15. – С. 16-17.
58. Українці в Канаді // Молода Україна. – 2015. – № 148. – С. 9-11.
59. Черкащина стала пілотною областю втілення канадського проєкту з розподілу інвестицій [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3072068-cerkasina-stala-pilotnou-oblastu-vtilenna-kanadskogo-proektu-z-rozpodilu-investicij.html>.
60. Храплива–Щур Л. Століття поселення українців у Канаді / Л. Храплива-Щур // Наша дорога. – 1991. – № 3. – С. 8.
61. Як встановлювати ціни на українські товари, що експортуються до Канади [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cutisproject.org/guides/vat-guide/>.
62. Яненко І. Г. Оцінка можливостей експорту української продукції до США та Канади / І. Г. Яненко, О. О. Ципліцька. // Економіка і прогнозування. – 2018. – №1. – С. 111–117.
63. Canada-Ukraine relations [Electronic resource]. – Access mode: http://www.ucc.ca/Section_3/.
64. Department of Canadian Heritage Act [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.canlii.org/en/ca/laws/stat/sc-1995-c-11/latest/sc-1995-c-11.html>.
65. International Monetary Fund [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>.
66. Statistics Canada [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.statcan.gc.ca/eng/start>.
67. The Canada-Ukraine Trade and Investment Support [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cutisproject.org/en/focus/>.
68. Ukrainian Canadian Congress [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ucc.ca>.

69. Ukrainian chamber of commerce and industry. Перспективи співробітництва: Україна - Канада [Електронний ресурс] / Ukrainian chamber of commerce and industry. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cci.neocm.com/uaca.pdf>.

70. World Trade Organization [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.wto.org/index.htm>.

ДОДАТКИ

Додаток А

ABSTRACT

Emigration is a phenomenon that is inherent in different peoples. Its appearance can be caused by various reasons and factors in different historical periods, acquiring different forms, types, scales and directions. The study of emigration from Ukraine raises many complex questions: the main one is the lack of information about immigrants from Ukraine, their lives, ethnographic, cultural and certain psychological processes that took place among Ukrainians in different countries, in our case in Canada.

The relevance of the study is due to the objective need to study bilateral economic, historical and cultural cooperation between Ukraine and Canada to understand and assess the prospects for its further development.

The need for a comprehensive study of the experience of the functioning of Ukrainian communities abroad is of paramount importance for the formation of Ukraine as a modern European nation-state. In Ukraine, there are some steps to study various aspects of the organizational and political life of the Ukrainian diaspora, due to the need to fill gaps in the history of its development. This provides an opportunity to improve relations with the country of the maple leaf in various spheres of public life and learn about the history of our people.

A number of scholars, namely M. Marunchak, P. Yuzyk, V. Pyankova, N. Konon, I. Tesla and others, have devoted their works to the study of Ukrainian-Canadian cooperation and the role of the diaspora in the development of bilateral relations between the countries. However, many issues related to understanding the role of the Ukrainian diaspora in Canada and its impact on Ukraine's economy, politics and culture need further study. To prepare the work, the author used a number of documentary works, including memoirs of Ukrainians - participants in various waves of emigration to Canada. About your own impressions described in detail in M. Stechyshyn's books "Union of Ukrainian Independents in Canada"; Lazorovich "Union of Ukrainians Independents and the Ukrainian liberation cause." We get a detailed panorama of the activities of Ukrainian Canadians in the study of

the work: V. Soloninka "Essay on the history of the League of Liberation of Ukraine."

The aim of the study is an in-depth analysis of theoretical and practical aspects of the development of Ukrainian-Canadian cooperation.

To achieve this goal we define the following tasks:

- define the essence of the concept of "Ukrainian Diaspora";
- to study the significance of the waves of Ukrainian emigration to Canada;
- analyze the features of Ukrainian-Canadian economic relations;
- evaluate Canada's investment performance;
- to study the impact of the volume of bilateral relations on the formation of Ukraine's GDP;
- describe the development of socio-humanitarian and cultural relations between Ukraine and Canada;
- to find out the activity of Ukrainian public organizations on the territory of Canada and their influence on the formation of Ukraine's independence.

The object of research is the processes of international cooperation of countries in the world economy.

The subject of research is the theoretical and practical aspects of the development of bilateral relations between Ukraine and Canada.

Scientific research is based on the methods used: theoretical generalization, analysis, synthesis; system, structural and functional methods; method of abstraction, logical generalization; methods of combining historical, logical and statistical analysis.

The information base of the study is scientific works of domestic and foreign authors, instructional, methodical, reference materials and statistical publications of the UN, the State Statistics Committee of Ukraine, regulations, legislation of Ukrainian authorities, materials of Ukrainian and foreign periodicals. A wide range

of domestic and foreign monographic studies, statistical and factual materials of UNCTAD, OECD, etc. were used.

We have identified the causes and features of the four waves of Ukrainian emigration to Canada. It is established that the emigration process is caused by various reasons and factors, mainly of socio-economic and political nature.

Economic cooperation with Canada is very important for Ukraine. The creation of a free trade zone between these countries is Ukraine's first step in building intercontinental preferential relations. The special partnership of these countries allows concluding agreements between them on mutually beneficial terms and promoting deeper trade cooperation in the future. The agreement on the Free Trade Area can not only be a catalyst for the development of the domestic economy, but also lead to dynamic changes in competitive sectors of the national economy, which will allow Ukraine to reach a qualitatively new level of development.

Ukrainian-Canadian cooperation in the socio-humanitarian and cultural spheres deserves special attention. Ukrainians in Canada diligently and warmly organize reading and cultural-educational societies, reach for the Ukrainian written word and press, organize performances and fairs, build churches and buildings to transfer ethnic traditions into construction and design. Ukrainians have integrated quite well into Canadian society and become full citizens of the new country. They have occupied worthy niches in Canadian society, but have preserved their culture, language and traditions.

Додток Б

Рис. Б. Фото Івана Пилипіва та Василя Єленяка [29]

Додаток В

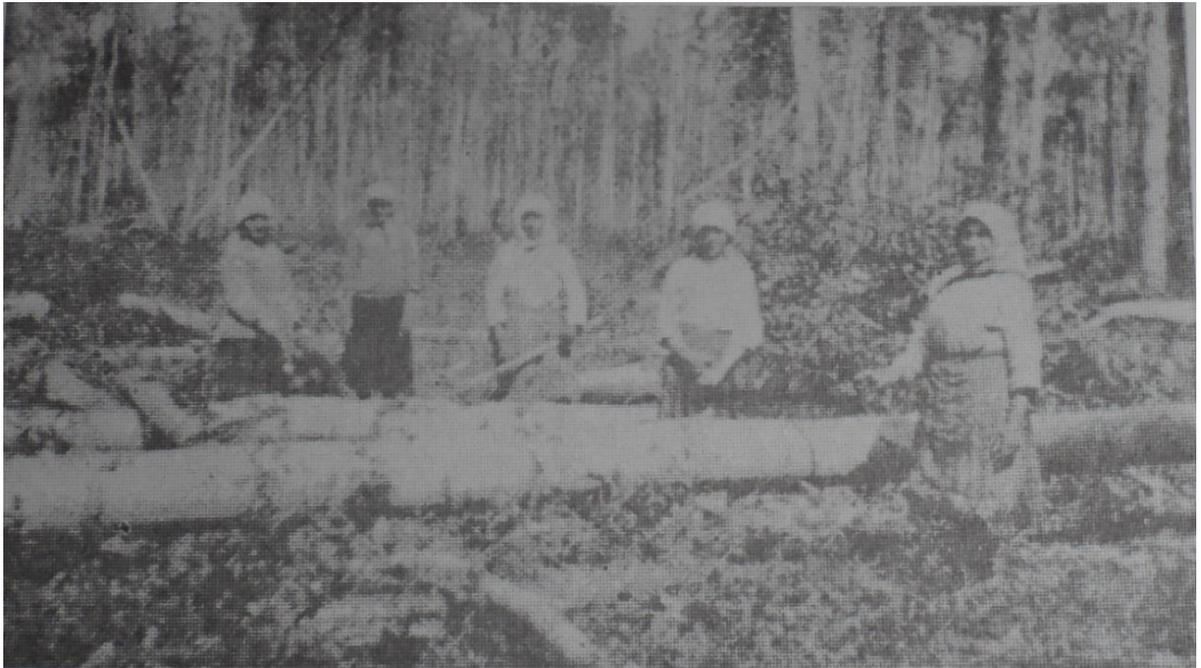

Рис. В. Фото жінок, які готують дерево на побудову [29]

Додаток Г

Рис. Г. Фото переселенців на вокзалі за часів третьої імміграції [30]

Додаток Д

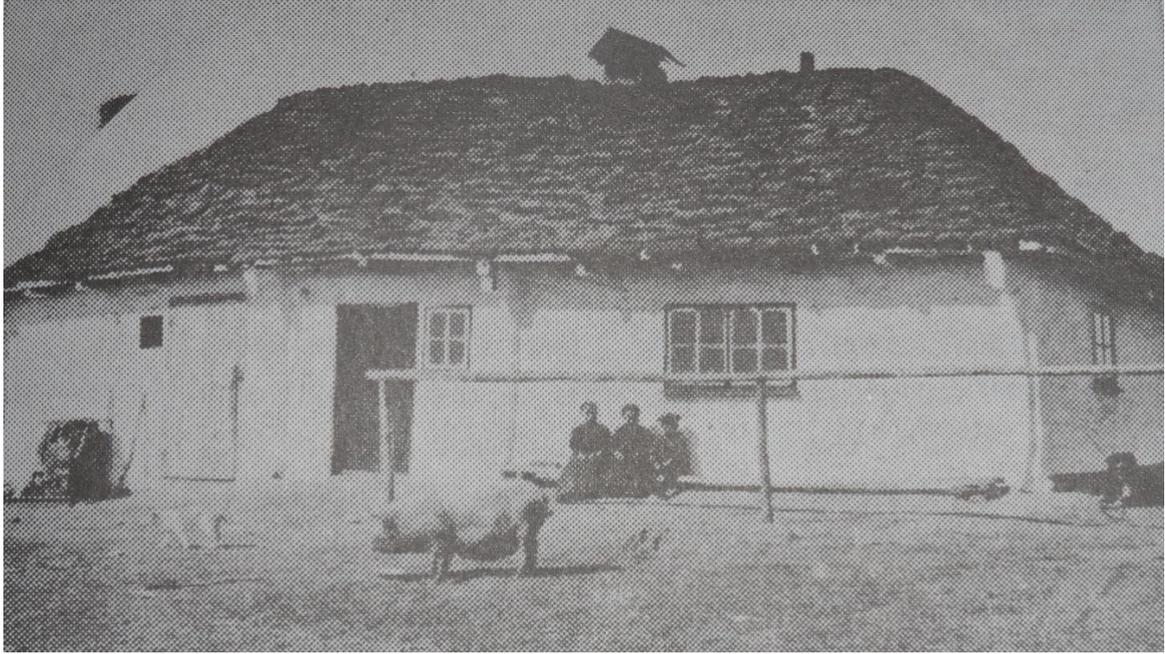

Рис. Д. Фото хати за часів третьої міграції [30]

Додаток Е

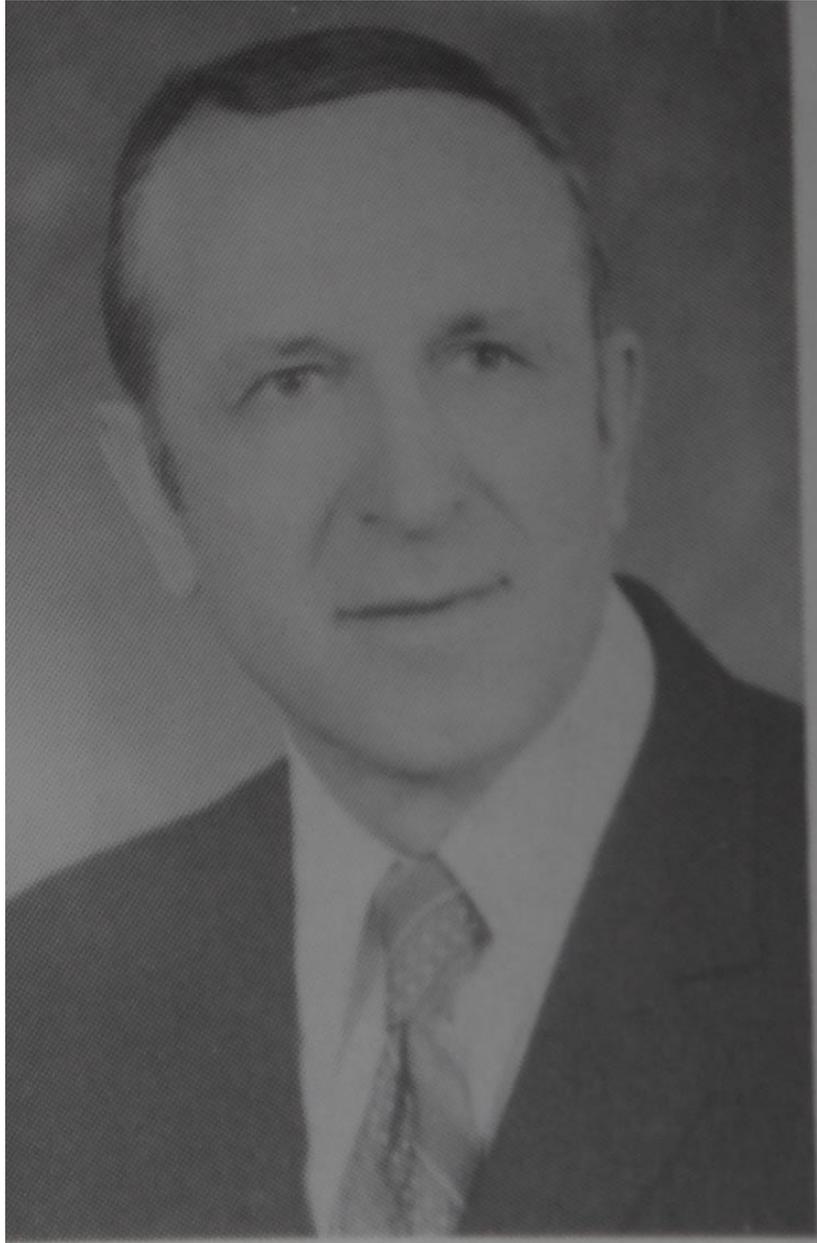

Рис. Е. Василь Свистун – перший президент СУС

Додаток Ж

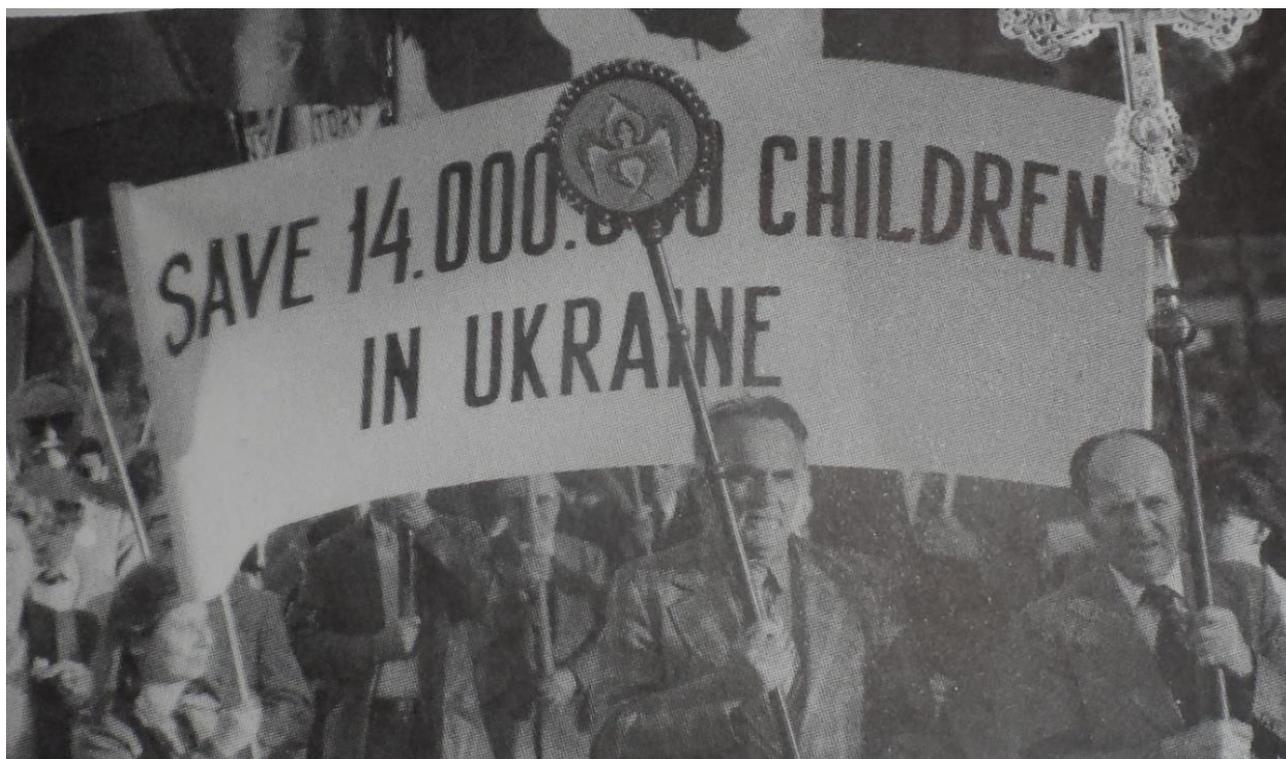

Рис. Ж. Демонстрація у річницю Чорнобиля. 1987р. [24]

Додаток 3

Рис. 3. Сергій Радчук, перший президент КУК [25]

Додаток К

Рис. М. Демонстрація у 25-річчя штучного голоду КУК [16]

Додаток Л

Рис. Л. Яків Нестеренко, перший призедент ЛВУ [32]

Додаток М

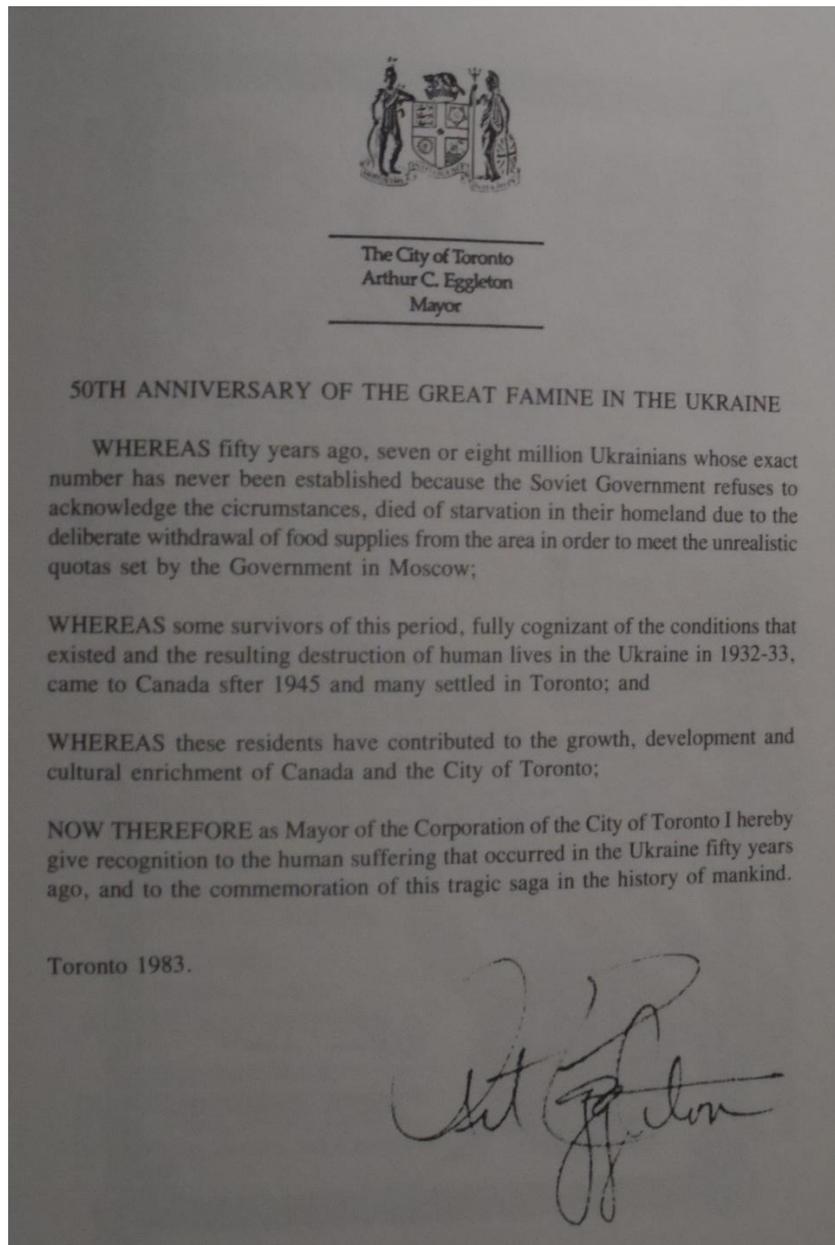

Рис. Л. Письмовий заклик до народного віче ЛВУ [32]